

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

PANDEMİ SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN İŞ-AİLE
YAŞAM DENGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Bengisu UYKUSEVEN

1600001754

Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri
Program: Eğitim Yönetimi ve Planlaması

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Demet Zafer Güneş

EYLÜL 2022

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

PANDEMİ SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN İŞ-AİLE
YAŞAM DENGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Bengisu UYKUSEVEN

1600001754

Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri
Program: Eğitim Yönetimi ve Planlaması

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Demet Zafer Güneş

Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Sultan Bilge Keskinlikç KARA

Dr. Öğr. Üyesi Nüket AFAT

EYLÜL 2022

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş-Aile Yaşam Dengesi” adlı tez çalışmamdaki bilgi ve belgeleri akademik kurallara uyarak kullandığımı, gerek yazılı gerekse görsel ve işitsel materyalleri bilimin etik kurallarını dikkate alarak sunduğumu, benzer eserlerden faydalanırken ilgili eserlere bilim ahlakına uygun olarak atıfta bulunduğumu ve bu eserleri kaynak bölümünde belirttiğimi, rakamsal verilerde herhangi bir değişim yapmadığımı ve bu tez çalışmasının tamamını veya herhangi bir bölümünü başka bir üniversitede yeni bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Fatma Bengisu UYKUSEVEN

ÖNSÖZ

Pandemi sürecinde uzaktan eğitim veren okul öncesi öğretmenlerinin, iş, aile ve yaşamlarındaki dengeyi saptamak için yapılan bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim süresince bu dengeyi sağlamak için neler yaptıkları, uzaktan eğitim vermiş okul öncesi öğretmenlerinin görüşü alınarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmam boyunca mühim desteğini ve görüşleri ile bana destek olan tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Demet ZAFER GÜNEŞ'e; yüksek lisans'a başlamama vesile olan ve her zaman destekçim olan babam Ahmet Fikret Sezer'e; Çalışmaya katılım gösteren ve görüşlerinden faydalandığım meslektaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Fatma Bengisu UYKUSEVEN

İstanbul/2022

ÖZET

PANDEMİ SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN İŞ-AİLE YAŞAM DENGESİ

UYKUSEVEN, Bengisu

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Yönetimi ve Planlaması

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Demet ZAFER GÜNEŞ

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 Pandemisi boyunca eğitim vermeye devam eden okul öncesi öğretmenlerinin iş-aile yaşam dengesini ayrıntılı olarak araştırmaktır. Çalışma nitel bir araştırma olup, deseni nitel araştırmalarda kullanılan durum çalışmasıdır. Bu çalışmada veriler nitel veri toplama aracı olan görüşme tekniği kullanılarak bilgi toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2020-2021 eğitim öğretim yılında, İstanbul ilindeki uzaktan eğitim deneyimi olan 30 okul öncesi öğretmenden oluşmaktadır. Öğretmenlere yönelik iki ayrı form altında sorular sorulmuştur. İlk bölümde araştırmaya gönüllü olarak katılım sağlayan öğretmenlere ait demografik bilgilere yönelik sorular hazırlanmıştır. İkinci bölümde ise araştırmanın amacına yönelik yarı yapılandırılmış görüşme soruları bulunmaktadır. Bu verilerden yararlanarak kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda bireylerin iş-aile ve yaşam dengesini sağlayamamalarının hazır bulunuşluk düzeyleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Evde işe ilişkin çalışma sürdürmek ve aile rollerinin benimsenmesi, iş-aile yaşam dengesinin sağlanmasında etkin rol oynadığı tespit edilmiştir. Pandemi sürecinden evden çalışmak herkes için zorlu ve yorucu olmuştur. İlk defa karşılaşılan bir hastalık olması sebebiyle de insanlar hem sağlığı hakkında endişelenmiş hem de evden çalışmaya devam etmek için çaba göstermiştir. Süreç ilerledikçe var olan duruma alışılmış olsa da okul öncesi öğretmenleri için zorlayıcı bir süreç olduğu araştırmada açıkça ortaya sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İş Aile Yaşam Dengesi, Pandemi, Okul Öncesi Öğretmeni

ABSTRACT

WORK-FAMILY LIFE BALANCE OF PRE-SCHOOL TEACHERS IN THE PANDEMIC PROCESS

UYKUSEVEN, Bengisu

Master Thesis, Educational Management and Planning

Thesis Advisor: Dr. Demet ZAFER GÜNEŞ

The purpose of this research is to investigate in detail the work-family life balance of preschool teachers who continue to teach during the Covid-19 Pandemic. The study is a qualitative research and its design is a case study used in qualitative research. In this study, data were collected using the interview technique, which is a qualitative data collection tool. The study group of the research consists of 30 preschool teachers with online education experience in Istanbul in the 2020-2021 academic year. Questions were asked under two separate forms for teachers. In the first part, questions about the demographic information of the teachers who voluntarily participated in the research were prepared. In the second part, there are semi-structured interview questions for the purpose of the research. Using this data, codes and themes were created. As a result of the research, it is seen that the inability of individuals to maintain work-family and life balance is related to their readiness levels. It has been determined that working at home and adopting family roles play an active role in ensuring work-family life balance. Working from home during the pandemic process has been challenging and tiring for everyone. Since it is a disease encountered for the first time, people both worried about their health and made an effort to continue working from home. Even though the existing situation has become accustomed as the process progresses, it has been clearly revealed in the research that it is a challenging process for preschool teachers.

Keywords: Work Family Life Balance, Pandemic, Preschool Teacher

İçindekiler

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	VIII
TABLO LİSTESİ	IX
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.1. <i>Problem Durumu</i>	2
1.2. <i>Araştırmanın Amacı</i>	5
1.3. <i>Araştırmanın Önemi</i>	5
1.4. <i>Varsayımlar</i>	6
1.5. <i>Sınırlılıklar</i>	7
1.6. <i>Tanımlar</i>	7
İKİNCİ BÖLÜM	8
2.1. <i>İş, Aile ve Yaşam Dengesi Nedir?</i>	8
2.2. <i>İş-Aile-Yaşam Dengesinin Kuramsal Çerçevesi</i>	9
2.2.1. İş-Aile Sınır Kuramı	10
2.2.1.1. Alanlar	10
2.2.1.2. Sınırlar	11
2.2.1.3. Sınır Geçiciler	11
2.2.1.4. Sınır Sorumluları.....	12
2.3. <i>İş,Aile ve Yaşam Dengesinin Önemi</i>	12
2.4. <i>İş-Yaşam Dengesini Etkileyen Faktörler</i>	13
2.5. <i>İş-Aile-Yaşam Dengesizliğinin Sonuçları</i>	15
2.5.1. Bireysel Sonuçlar	16
2.5.2. Örgütsel Sonuçlar	16

2.6. Pandemi	17
2.7. Türkiye’de Covid-19 Pandemi Süreci	18
2.8. Uzaktan(Çevrimiçi) Eğitim Nedir?	19
2.8.1. Uzaktan Eğitimin Avantajları	19
2.8.2. Uzaktan Eğitimin Dezavantajları	20
2.9. Covid-19 Pandemisinde Okul Öncesi Eğitimde Uzaktan Eğitim	21
2.10. İş-Aile Yaşam Dengesi ile İlgili Yapılan Araştırmalar	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	33
3.1.Araştırmanın Deseni	33
3.2.Çalışma Grubu	33
3.3. Veri Toplama Araçları	36
3.4.Verilerin Toplanma Süreci	37
3.5. Verilerin Analizi.....	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	39
4.1.Uzaktan Eğitim Sürecinde Katılımcıların İş-Aile Yaşamına Olumsuz Etkileri.....	39
4.2. Katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde iş-aile yaşamına olumlu etkileri.....	41
4.3. İş-Aile yaşamındaki rolleriniz ve sorumluluklarınız uzaktan eğitim sürecini nasıl etkiledi?	42
4.4. Duygusal değişimleriniz uzaktan eğitim sürecini nasıl etkiledi?	44
4.5. İş ve aile yaşamını dengeleyebildiniz mi? Dengenin oluşumunu engelleyen faktörler nelerdir?	45
4.6. İş-Aile yaşamı dengenizi sağlamaya yönelik neler yaptınız?	47
4.7. İş ve Yaşam dengesinin sağlanmasının sizin açınızdan olası sonuçları nelerdir?	49
BEŞİNCİ BÖLÜM	51
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	51
KAYNAKÇA	58
Ekler	67
Ek1. Kişisel Bilgi Formu	67
Ek2. Görüşme Soruları	68

<i>Ek3. Etik Kurul İzni.....</i>	<i>69</i>
<i>Ek4. MEB İzni.....</i>	<i>70</i>

KISALTMALAR

HES: Hayat Eve Sıgar uygulamasından edinilen kişisel kod.

vd.: ve diğerleri

vb.: ve benzeri

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler
- Tablo 2. Katılımcıların Olumsuz Deneyimleri
- Tablo 3. Katılımcıların Olumlu Deneyimleri
- Tablo 4. Katılımcıların İş -Aile Yaşamındaki Rol ve Sorumluluklar
- Tablo 5. Katılımcıların Uzaktan Eğitim Sürecindeki Duygusal Değişimleri
- Tablo 6. İş-Aile Yaşamını Dengeleyebilme ve Dengeyi Etkileyen Faktörler
- Tablo 7. Dengeyi Sağlamaya Yönelik Çalışmalar
- Tablo 8. Dengenin Sağlanması Sonuçları

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.5. İçerik Analizi Kodlama Basamakları

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde giriş, problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımlar, tanımlar ve sınırlılıklar başlıklarına yer verilmiştir.

GİRİŞ

Covid-19'un dünya genelinde büyük bir ivmeyle yayılması sebebiyle, iş kurumları yayılımı azaltmak amacıyla bazı önlemler almışlardır. Bunlardan ilki sosyal mesafedir. Sosyal mesafede halk sağlığı önlemlerine uyulmuş ve bu durumda uzaktan çalışmaya geçişe neden olmuştur. Bu süreç eğitim örgütünü etkileyen küresel bir değişime sebebiyet vermiştir. Çoğu ülkede, eğitim kurumları kapatılmış ve öğretmenlerin uzaktan eğitime ivedilikle adapte olmaları sağlanmıştır. 2020 yılının mayıs ayında okulların kapanmasıyla beraber dünya genelinde 1,2 milyar öğrenci yüz yüze derslerden uzaktan eğitime geçmiştir (Eken, Tosun ve Tuzcu, 2020). Birçok yapılan araştırma öğretmenlik mesleğinde aşırı iş yükü tükenmişliğe neden olduğu sonucuna varılmıştır (Durak ve Seferoğlu, 2017). Öğretmenlik mesleği eğitim kurumundaki çalışma saatleri dışında da sosyalleşmek, kişisel gelişim gibi alanlara zaman tanınmalıdır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir; materyal hazırlama, veli görüşmesi, sınav hazırlığı ve değerlendirmesi. Okulların pandemi süresince kapanmasıyla, çalışma yöntemlerini uzaktan çalışma sistemine göre tekrardan keşfederek, uzaktan eğitim için teknolojiyle çalışmayı hızlı bir şekilde kavramaları, öğrenme ve öğretme modellerini Covid-19 dönemine göre düzenlemek zorunda kalan öğretmenler bazı sorunlarla yüzleşmek durumunda kalmışlardır (Özdoğan ve Berkant, 2020). Uzaktan çalışma, çalışma saatlerinde düzensizliğe ve buna bağlı olarak aşırı iş yükü ve strese neden olarak psikososyal risklere neden olarak çok sayıda zorluğu da beraberinde getirmiştir. İlaveten, uzaktan çalışma kişisel (iş-aile-yaşam dengesi) ve mesleki yaşam üzerinde zihinsel ve fiziksel tükenmişliğe sebep olan önemli bir faktördür (Çoban, 2014). Bu süreçte öğretmenler öğrenci ve velilerine genişletilen çalışma saatlerinde kişisel alan (örneğin evlerini) açmak durumunda kalmışlardır. Bu durum öğretmenler için aile ve iş hayatı arasındaki dengenin bozulduğu, iş yükünün

artmasıyla beraber stres, depresyon, tükenmişlik sendromu ve anksiyete gibi sağlık sorunlarına yol açmaktadır (Işıksan, 2009). Sonuç olarak, iş ve özel hayat arasındaki dengenin sağlanabilmesi çalışanlar açısından yararlı olabileceği düşünülerek her iki alanda sınırların kaybolmasına neden olan değişkenler hem de bu durum sebebiyle ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmelidir (Korkmaz ve Erdoğan, 2014).

1.1. Problem Durumu

Modern toplumda çalışma hayatı, insan yaşamının merkezindedir ve bireyler için önemli bir yer taşımaktadır. Bireyin yaşamını sürdürebilmesi ve gereksinimlerini minimum düzeyde karşılayabilmesi için üretim faaliyetlerine katılması şeklinde tanımlanan çalışma, kişinin kendini gerçekleştirme açısından da önemli bir faktördür. Nitekim bireyler sosyal hayatlarını da devam ettirirken kendilerini yaptıkları iş ve meslektan tanıtır ve iş yaşamı kişisel kimliği ile bütünleşmiş olur. Diğer bir açıdan ise bireyin hayatının merkezinde olan farklı bir konu, özel yaşamıdır. Özel yaşam adı altında aile, arkadaşlık ilişkileri, ebeveynlik gibi alt başlıkları saymak mümkündür. Aile, birbirlerine kan bağı ile bağı, en küçük toplumsal birim olarak tanımlanmaktadır. Bireyin ilk sosyalleştiği yer ailesidir ve kişiliğin şekillenmesinde önemli bir parçadır. Bireyler işinde bir sıkıntı yaşadığında bunu ailesine de yansıtmaktadır (Baykal, 2014). Literatürde iş yaşam çatışması altında, işten kaynaklanan aile çatışma boyutunun daha fazla ve sık yaşandığı görülmüştür (Çakınberk, 2014). Bu noktada bireylerin iş-yaşam dengesi kurması gerek iş hayatı gerek özel yaşam konusundan çok önemlidir.

İş yaşam dengesi kavramı, sanayileşmeden günümüze gelene kadar geçirdiği süreçler içerisinde oldukça fazla tanımlanmıştır. İş yaşam dengesi, kişinin işinde ve iş dışındaki yaşamındaki talep ve istekleri arasında uyum sağlayarak her iki alanda da tatmin olmasıdır. Bunun sonucunda bireyin iş ve iş dışındaki yaşamında sorumlulukları arasında kesişme minimum düzeyde olması gereklidir. İş yaşam dengesi şöyle de tanımlanmaktadır; kişinin işinde ve iş hayatı dışında aile yaşamında üstlendiği sorumluluklar için yeteri kadar süre ayırmasıdır (Akın, Ulukök ve Arar, 2017).

Öğretmenlik mesleğinin sahip olduğu sorumluluklarının fazlalığı iş ve yaşam arasındaki oluşan denge veya dengesizlik sonucunda ortaya çıkacak uyum ya da uyumsuzluk yalnızca öğretmenleri değil aynı zamanda yetiştirdiği kişileri ve kişileri de kazandırdığı toplum açısından önemlidir. İş ve yaşam arasında oluşan dengesizlik

öğretmenlik mesleğinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Öğretmenlerin okul ortamında geçirdikleri zaman diğer meslek kollarının iş ortamlarında geçirdikleri zaman kadar sınırlı değildir. Öğretmenlerin okul ortamı dışında bilgilerini yenilemek, öğrencilerin sınav sonuçlarını değerlendirmek, kendilerini mesleki alanda geliştirmek, çeşitli sosyal faaliyetlere katılmak vb. gibi sorumlulukları da vardır. Bu yüzden genellikle işlerini iş dışı ortama taşımak durumunda kalan öğretmenler iş ve yaşam dengesi kurmakta güçlük yaşamaktadırlar. İş ve yaşam arasında denge kuramayan öğretmenlerde içsel çatışmalar ortaya çıkmaktadır (Polat, 2017).

TALIS 2018 yılında gerçekleştirdiği araştırmada öğretmenlerin sınıf dışında değişik görevlere ne kadar süre harcadıklarını belirlemişlerdir. Bulgular şu şekildedir;

- “Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (Organisation for Economic Cooperation and Development–OECD) genelinde, öğretmenlerin haftalık ortalama çalışma mesaisi 38,8 saattir. Bu sürenin 20,6 saatinde (mesaisinin yarısından fazlası) sınıf içi öğretime, 18,2 saatinde ise meslektaşları ile takım çalışması, otlandırma, diyalog, planlama ve derse hazırlık ve öğrenci çalışmalarını kontrol ve düzenleme vb. diğer farklı işleri yapmaktadırlar.
- Türkiye’de ise öğretmenlerin haftalık ortalama çalışma mesaisi 31,6 saattir. Bu süresinin, 24,5 saatini (yaklaşık olarak %78’i) sınıf içi öğretime ayırmaktadırlar. Türkiye’de öğretmenler toplam çalışma zamanının %11-15’ini derse hazırlık ve planlama, 2,3 saat öğrenci çalışmalarını düzenleme ve kontrol ve notlandırma, 1,9 saat meslektaşları ile diyalog ve takım çalışması için harcamaktadırlar.

Yapılan araştırmalar öğretmenlerin öğretim sorumluluğu dışında pek çok öğretim dışı sorumlulukları da olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler öğretim sorumlulukları dışında; mesleki gelişim çalışmaları, yazılı sınav hazırlama/okuma, e-okula bilgi girişi, kişisel ders planlamak gibi görevleri okul dışında da gerçekleştirmektedirler. Sonuç olarak öğretmenlerin meslekleri iş yaşamından iş dışı yaşantısına yansımaktadır. Teknolojik gelişmeler bu durumu son yıllarda daha da arttırmıştır. Veliler, öğretmenler, öğrenciler ve okul yöneticileri arasında anlık oluşan iletişim ağı, gruplar, telekonferanslar, e-postalar yoluyla yapılan çeşitli mesleki çalışma, uzaktan veya uzaktan eğitimlerde bu duruma dahildir. Bu durumlar iş dışı yaşam alanı ihlali olarak düşünülmelidir (Tadmam, 2019).

Özellikle Ocak 2020 yılında çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 ve pandemi süreci bu dengenin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Pandemi sürecinde

sokağa çıkma kısıtlamaları, vakaların kontrol altına alınmaya çalışılması sebebiyle neredeyse çoğu meslek grubu evden çalışmaya hızlı bir geçiş yapmıştır. Evden çalışma grubuna öğretmenler de katılmıştır. Hali hazırda uzaktan eğitim yürütmek bir hayli zor iken, okul öncesi öğretmenlerinin 3-6 yaş aralığındaki çocukların ekran karşısında ilgilerini çekmeye çalışmak güç olmuştur.

Dünyayı kısa sürede etkisi altına alan Covid-19 gibi salgın hastalıklar çalışma hayatını etkileyerek “esnek çalışma”, “evden çalışma” ve “azaltılmış personel ile çalışma” gibi iş ve yaşam dengesini doğrudan etkileme ihtimali bulunan durumları ortaya çıkarmıştır. Bu tür durumlar iş ve aile yaşam dengesinin sağlanması amacıyla gözden geçirilmesi gereken zorunlu konulardandır. Nitekim pandemi süresince iş ya da aile kaynaklı anlaşmazlıkların arttığı sonucuna varılmıştır. Kreş veya okul gibi eğitim kurumlarının geçici olarak kapatılması diğer aile bireylerine (büyükanne/ büyükbaba/ akrabalar vb.) sorumluluk yüklemiştir. Evden çalışma zorunluğu yeni çalışma sistemi getirmiştir ve kadın çalışanlarda hem ev içi artan sorumluklar hem bu yeni oluşan sistemden kaynaklı iş ve yaşam dengesinin bozulmasına neden olmuştur (Uşen, 2020). İçinde bulunan dönemde tüm dünyayı saran evrensel Covid-19 sebebiyle dünya genelinde ülkelerde zorunlu karantina uygulanmış ve bu süreç tüm kişileri hem bireysel hem mesleki olarak farklı şekilde etkilemiştir. Bireyler sahip oldukları işlerini evlerinde sürdürme mecburiyetinde kalmışlardır. Öğretmenlik mesleğinde de bu süreç uzaktan eğitim programıyla uzaktan şekilde farklı sanal ağlar üzerinden birçok değişik platform kullanılarak eğitime devam edilmiştir. Uzaktan eğitime öğretmenler evlerinden çeşitli teknolojik aletler ile telefon, tablet veya bilgisayar ile görüntülü ya da sesli bir şekilde derslerini anlatmaya çalışmışlardır. İş yaşamındaki değişimler pandemi süresince yapılan evden çalışma “Home Office” olarak tanımlanmıştır. Günlük çalışma saatleri kişilerin evde çalışma saatlerine göre ayarlanmış ve iş ev ortamına taşınmak zorunda kalmıştır. Bunun sonucu olarak da ailecek geçirilecek zaman, teknolojik aletlerle geçirilen zamana dönüşmüştür (Ünal ve Gülseren, 2020). Türkiye’de görülen ilk Covid-19 vakasından sonra Milli Eğitim Bakanlığı uzaktan eğitime geçmiştir. Bu da öğretmenlerin üzerinde nitelik ve nicelik bakımından baskıyı arttırmıştır. Öğretmenler salgınla beraber alınan kısıtlama kararlarından sonra azalan sosyal yaşamın oluşturduğu negatif psikolojik etkilerle mücadele ederlerken aynı zamanda eğitimsiz ve hazırlıksız oldukları uzaktan eğitim ile de neredeyse mücadele etmişlerdir (Aydemir, 2021).

Tüm dünyayı saran Covid-19'un yol açtığı pandemi sürecinde özellikle okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim yolu ile eğitim yürütmeleri, çalıştıkları yaş grubunun küçük olmasından kaynaklı zor bir durumdur. Bu noktada öğrencilerin yaş ve gelişim seviyesine göre öğretmenlerin ders süreleri uzayıp kısalabilmektedir. Bu durumda okul öncesi öğretmenleri uzaktan eğitimi yürütürken iş-aile yaşam dengesini kurmakta zorlanmaktadırlar. Bu araştırmayla okul öncesi öğretmenlerinin pandemi sürecindeki iş-yaşam dengesi araştırılmaya ve bu konudaki eksik yönler tespit edilerek öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 Pandemisi boyunca eğitim vermeye devam eden okul öncesi öğretmenlerinin iş-aile yaşam dengesini ayrıntılı olarak araştırmaktır. Bu bağlamda çalışmada aşağıdaki temel dört soruya cevap aranmaktadır.

Okul öncesi öğretmenlerinin:

1. Uzaktan eğitim sürecinin iş-aile yaşamına etkileri nelerdir?
2. İş-aile yaşamlarındaki rolleri, sorumlulukları ve yaşadıkları duygusal değişimlerin Uzaktan eğitime etkileri nelerdir?
3. Pandemi sürecinde iş-yaşam dengelerini korumak için neler yapılmıştır?
4. Uzaktan eğitim sürecinde iş ve aile yaşamlarındaki dengesinin oluşmasını engelleyen faktörler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Dünyada teknoloji hızla gelişmektedir ve her geçen gün yeni bir teknolojik gelişme olmaktadır. Bu teknolojik gelişme eğlence, müzik, gıda örgütünde var olduğu gibi eğitim örgütünde de kullanılmaktadır. Hayatın büyük bir bölümünde yer alan teknoloji, küresel bir salgın haline dönüşen Covid-19 pandemi sürecinde de oldukça önemli bir noktaya gelmiştir. Bu süreçte evden çalışan insanların en önemli aracı internet, bilgisayar yani bir diğer deyişle teknoloji olmuştur. Teknoloji sayesinde işini sürdürmeye devam eden meslek gruplarından biri de öğretmenlerdir. Bu araştırmada da, okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecindeki deneyimlerine yer verilmiştir.

Greenhaus, Collins ve Shaw (2003)'a göre, iş-yaşam dengesinin sağlanmış olması ülke olarak genel refahı da arttırmaktadır. Öğretmenlerin iş-yaşam dengesine yönelik

değerlendirmeleri, bu alanda geliştirilebilecek politika ve alana faydası açısından değerlendirildiğinde araştırmanın yarar sağlayacağı düşünülmektedir. İş aile yaşam dengesi çalışmaları genellikle nitel çalışmalar olup, pandemi sürecinde kadın öğretmenlerin evden çalışması; (Kara, Güneş ve Tüysüzer, 2021), Covid-19 Algılanan stres ve tehdidin, çalışanların iş yaşam dengesi ve motivasyonu; (Yılmaz, Sağlam, 2021), Covid-19 Süresi boyunca akademik personellerin iş yaşam dengesi; (Rzayeva, Aslanov, 2021), Covid-19 pandemisinin kadın çalışanlar açısından incelenmesi; (Atay, Gerçek, 2021), İş yaşam dengesinin sağlanmasında esnek çalışma; (Doğrul ve Tekeli 2010), İş Yaşam Dengesi ile Yaşam Doyumu İlişkisi Üzerine Bir Araştırma; (Kuzulu, Kurtuldu ve Özkan, 2013), İş yaşam dengesinin örgütsel bağlılık ve çalışan memnuniyetine etkisi; (Korkmaz ve Erdoğan, 2014), Evden çalışmanın iş-yaşam dengesine etkisi: Çevirmenler üzerinde bir araştırma; (Kıdır, 2015), Yönetici pozisyonundaki akademisyen kadınlarda aile iş-özel yaşam dengesi adlı çalışmalarında, kadın akademisyenlerin, yönetim ve karar mekanizmalarında yer almalarının aile ve özel yaşamlarına olumlu olumsuz etkileri; (Küçükşen, Kaya, 2016), İş yaşam dengesinin iş performansına etkisinde çalışmaya tutkunluğun aracı rolü: hastanelerde bir uygulama; (Şahin, 2016), Kadın Yöneticilerde İş ve Aile Yaşam Dengesi: Düzce İli Örneği çalışmasında, kadın yöneticilerin iş-yaşam dengesi; (Çetinoğlu, Mesci, Öncü, 2019), Kuşaklara göre iş tatmini, tükenmişlik ve iş yaşam dengesi (Özcan, Bayarçelik, 2020), İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin İş-Yaşam Dengesini Açıklayan Olgular Üzerine Nitel Bir Araştırma; (Uslu, 2020), Covid-19 Döneminde Akademisyen Annelerin İş Yaşam Deneyimlerini Anlamak: Nitel Bir Araştırma; (Otluoğlu, Yılmaz ve Dalkılıç, 2021), Pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde iş yaşam dengesi; (Ünal, 2021), Ortaokul öğretmenlerinin iş-yaşam dengesine yönelik görüşlerinin incelenmesi; (Aşır, 2021) ile ilgili çalışmalara yer verildiği görülmüştür. Bu çalışma, okul öncesi öğretmenleri özelinde olmasından kaynaklı alana katkı sağlayacaktır. Araştırmada pandemi sürecinde uzaktan eğitim veren okul öncesi öğretmenlerinin iş-aile yaşam dengesi saptanmıştır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya katılan gönüllü öğretmenlerin görüşme sorularını içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, İstanbul ilinde bulunan, 2021-2022 eğitim yılında pandemi sürecinde eğitim vermeye devam etmiş olan 30 okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

İş-Aile Yaşam Dengesi: Yapılan ilk tanıma göre iş-aile yaşam dengesi, bireyin “hem evdeki hem de işteki sorumluluklarını karşılamaya yetecek zamanının olmasıdır.” Diğer bir tanıma göre ise, bireyin en az rol çatışmasıyla evde ve işte doyuma ulaşması ve yeterince fonksiyonlaşmasıdır.

Covid-19: Çin’in Wuhan Eyaleti’nde aralık ayının sonunda üst solunum yolu enfeksiyonları (öksürük, ateş, boğaz ağrısı, nefes darlığı) ile kendini gösteren ve 13 Ocak 2020’de tanımlanan bir virüstür.

Pandemi: Dünyada birden fazla kıta veya ülkede, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara verilen genel isimdir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, Dünyadaki ve Türkiye’deki pandemi süreci, iş, aile ve yaşam dengesi ile alakalı kuramsal bilgi verilmiş; konu ile ilgili araştırma sonuçları özetlenerek çıktılar ortaya koyulmuştur.

2.1. İş, Aile ve Yaşam Dengesi Nedir?

Bireyin çalıştığı işin ve ailesinin ihtiyaçlarının karşılanmasına, bu dengeyi sağlamaya iş-aile yaşamı dengesi denmektedir. Bireylerin toplumdaki statüleri ne olursa olsun iş ve aile yaşamına dair sorumluluklarını eksiksiz yerine getirme talebi bu iki alan arasında denge kurulmasını zorunlu kılmıştır (Doğrul, 2010). İş ve aile yaşamı dengesini açıklamaya yönelik bir teori Clark (2000) tarafından “İş-Aile Sınır Teorisi” olarak geliştirilmiştir. Teoriye göre, kişilerin iş dünyası ve aile dünyası olmak üzere iki dünyası vardır. Çalışan bireylerde bu iki dünya arasındaki sınır geçenlerdir. Bireyler günlük olarak bu sınırlardan geçerler ve bireyler bulundukları çevreleri şekillendirdikleri gibi, onlar tarafından da şekillendirilirler. Teori, çalışan kişilerin bu iki dünya arasındaki geçişlerinde denge sağlanmasını açıklamaya çalışmaktadır. Çünkü sınır geçici olan bireyler her geçtikleri dünya için kendilerini şekillendirmek ve uyumlaştırmak durumunda kalmaktadır (Kapız, 2002). Sınır teorisinde;

- Ev ve iş olarak ayrılan alanlar
- Sınırlar
- Sınır geçiciler
- Sınır koruyucular bulunmaktadır.

Bu teoride iş ve ev alanları sınır teorisindeki temel alanları ifade eder. Sınır teorisindeki temel alanlar iş ve ev alanlarını ifade etmektedir. İki ayrı dünya olarak ifade edilen bu alanlar zaman zaman birbirleri ile uyumlu olmak yerine çatışabilir. Bu

noktada iş ve aile yaşamı çatışması ortaya çıkmaktadır. Çatışma iki alan arasındaki temel amaç uyumsuzluğundan da kaynaklanabilmektedir. Çalışan kişiden beklenen iş alanında sorumluluk sahibi ve yetenekli olmak, ev alanında ise sevgi dolu, şefkatli olmaktır. Bu noktada ise, dengeyi sağlayabilmek için gerekli olan temel nokta, bütünleşmek yerine bölünmeyi gerçekleştirebilmektir. Dolayısıyla iş ve ev alanlarını ayırmak ikisi arasında bir sinerji yaratacak ve denge sağlanacaktır. Bu iki alan arasında da sınırlar vardır. Üç çeşit sınır bulunmaktadır. Bunlar, fiziksel sınır, zamansal sınır ve psikolojik sınırlardır. Sınırlar geçirgendir ve yayılma özelliği gösterirler. Örneğin olumsuz duygu ve davranışların evden işe ya da işten eve yayılma göstermesi gibi. Aynı zamanda sınırlar esnektir. Sınırlar arasında geçirgenlik ve esneklik meydana geldiğinde, sınırların bulanıklaşması ile kaynaşma söz konusu olur. Her iki alanda farklı sorumlulukları olan kişiler günlük olarak bir alandan diğer alana geçen sınır geçicilerdir. Sınır geçicilerin bulundukları alanlarda ise, sınır koruyucu üyeler vardır. Sınır geçicilerin alanları üzerinde sınır koruyucuların önemli etkisi bulunmaktadır (Kapız, 2002).

2.2.İş-Aile-Yaşam Dengesinin Kuramsal Çerçevesi

İş- aile- yaşam alanının etkileşimi incelediğinde bu konuda beş farklı kuramın olduğu bulunmuştur. Bunlar sırasıyla; akılcı bakış açısı, telafi kuramı, katkı kuramı, taşma kuramı, çatışma kuramıdır. Akılcı bakış açısı; çalışan bireylerin iş-aile-yaşam çatışmasının ana sebebini zaman kısıtlılığı olarak tanımlamaktadır. Telafi kuramı; çalışan bireylerin iş veya yaşam alanlarından birinde hissettikleri doyumsuzluk duygusunu bastırmak amacıyla diğer yaşam alanından alarak işe vakit harcaması bunun sonucunda da iş ve aile yaşamları arasında zaman dengesizliğine yol açılması olarak tanımlanır. Katkı kuramı ve Taşma kuramları, sırasıyla çalışan bireylerin iş ve aile alanlarındaki gelişmeleri temel alarak bu alanların birbirleriyle ilişkilerini ve doyum düzeylerini inceler. Çatışma kuramı ise, temel olarak çalışan bireylerin iş-aile yaşam alanlarındaki farklı rollere sahip olmalarına değil bu rollerin sorumluluklarını yerine getirme zorluklarının olduğunu düşünür (Efeoğlu ve Özgen, 2007).

2.2.1.İş-Aile Sınır Kuramı

Sınır teorisi, Clark (2000) tarafından ortaya atılan bir teoridir. Clark, yapmış olduğu çalışmada, iş- yaşam çatışması ile alakalı daha önce ortaya atılan teorilere eleştiriler getirmekte ve kavramı daha iyi tanımlayan bir teoriyi sunma iddiasındadır. Yine aynı yıl içerisinde Ashforth, Kreiner ve Fugate yapmış oldukları çalışmada “Sınırlar ve Mikro Rol Geçişleri” teorisi ile sınır teorisi arasında ciddi benzerlikler bulunmaktadır (Güvey, 2019).

Sınır teorisi, bireyin iş ve iş dışı hayatında ve bunların arasında oluşan sınırların nasıl yönetildiğini ve uzlaştırıldığını açıklamaktadır. Teoriye göre iş ve iş dışı hayat birbirini etkileyen alanlardır. Teori, bireyleri iş ve iş dışı hayatları arasında sürekli geçişler yapan sınır geçiciler olarak görür. Bireyler, yaşamlarında yer alan bu alanları ve bu alanlar arasındaki sınır şekillerini kendileri belirler. Bu sınırlar belirlenirken hem alanlar, bireyleri; hem de bireyler, alanları etkilemektedir. İşte bu noktada sınır kuramı bu sınır ve alanların nasıl şekillendiğini açıklamaktadır. Clark (2000), yapmış olduğu çalışmasında telafi ve yayılma kuramlarının eksik bulduğu yönlerini dile getirmiş ve kendi teorisini daha da geliştirmiştir. Ortaya attığı teorisinde iş ve aile hayatlarını, ayrı ülkelere benzetmiş, iş ve iş-dışı yaşamları arasında geçiş yapan bireylerin bir kısmının bunu yaparken çok zorlandığını, bir kısmının ise bunda hiçbir zorluk çekmediğini aktarmıştır. Bireyler bu iki ülke arasında bağlantılar ve köprüler kurarak alanları ve alanlar arasındaki geçişleri şekillendirmektedir. Sınır teorisinde denge, bu iki alan arasında minimum çatışma ve yaşam doyumu olarak tanımlanmıştır (Clark, 2000).

Sınır teorisinin başlıca farklılıklarından birisi de; bireye aktif olarak merkezi bir rol vermesi ve kendi içinde belli başlı temel kavramlar barındırmasıdır. Clark (2000), bunları dört başlık altında toplamıştır: alanlar, sınırlar, sınır geçiciler ve sınır sorumluları/ alan üyeleridir.

2.2.1.1. Alanlar

Belirli bir alanın çevresini ve kapsamını (örneğin; rol, bir ülke ya da bir iş yeri) sınırlayan bir yapı olup, alanla ilişkili davranışların nerede başladığını ve nerede bittiğini tanımlayan ayırt edici çizgilerdir (Korkmaz, Erdoğan, 2014). Bayramoğlu 2018; iş ve aile birbirinden tamamen ayrılması gereken iki farklı psikolojik yaşam alanı olarak tanımlamış ve bu iki alan arasındaki etkileşimi belirleyen en önemli faktörün aralarındaki sınır olduğunu ifade etmiştir. Kişilerin bu sınırları yönetme

biçimi; her bir rol için beklenen davranışların açıkça tanımlanmasına yardımcı olmakta ve diğer insanlarla etkileşimlere temel oluşturarak bir düzen kaynağı olabilmektedir. Ancak aynı zamanda sınırlar, roller arasındaki geçişleri zorlaştırarak bir çatışma kaynağı da olabilirler (Karcıoğlu ve Alioğlu, 2012).

2.2.1.2. Sınırlar

Bireylerin farklı davranışlar geliştirdiği ve farklı kurallarla ilişkili olduğu hayatındaki iki farklı alanı tanımlamakta kullanılmıştır. İş ve ev hayatı sonuçlar ve durumlar şeklinde iki durumda birbirinden ayrılmaktadır. Bunlar; sonuçlar ve amaçlardır. İş hayatından tatmin olmamız, yaptığımız işi başarılı bir şekilde tamamlama hissi ile elde edilirken; ev hayatında tatmin olmamız kişisel mutluluğumuza ve kurulan yakın ilişkilere bağlıdır (Kapız, 2002).

Sınırlar, alanları birbirinden ayıran ve iki alan için de o alanla ilgili davranışların ve kuralların başladığı ve bittiği noktalardır. Clark çalışmasında sınırların üç farklı özelliğinden bahsetmiştir. Bunlar; geçirgenlik, esneklik ve bunların sonucunda oluşabilen karışım/ harmanlama. Geçirgenlik, bir alandaki elementin diğer alana geçebilme derecesi olarak tanımlanabilmektedir. Esneklik ise, bir alanın diğer alanın taleplerine bağlı olarak genişleme ve yayılma yapabilmesidir (Kaya ve Doğan, 2016). Esneklik ve geçirgenliğin optimal seviyede olduğu zamanlarda karışım/harmanlama meydana gelmektedir.

Clark (2000), çalışmasında üç farklı sınırın olduğundan bahsetmiştir. İlk olarak fiziksel sınırların varlığıdır ki bireyin yaşam alanlarını ayıran fiziki olarak farklı yerlerde olmasını gerektiren durumlardır. İkincisi ise, zamansal sınırlardır. İş saatlerinin ayarlanması, aile sorumluluklarının ne zaman altından kalkılacağını belirler. Son sınır tipi psikolojik olarak var olan sınırlardır. Bireysel olarak hem davranışsal hem de düşünsel biçim alanların uygunluğunu ayarlamaktadır.

2.2.1.3. Sınır Geçiciler

Sınır geçiciler hem iş hem de iş- dışı alanlarda merkezi veya çevresel katılım dereceleri ile tanımlanabilmektedirler (Bayramoğlu, 2018). Sınır geçiciler daha çok bireyin rolleridir. Bireyin sahip olduğu rollerin getirdiği sorumluluklar, bireye belli

sınırlamalar getirmektedir. İş ve iş dışı yaşam, mekânsal ve zamansal belli sınırlılıklar oluşturmakta ve birey bu sınırlılıklara uyum sağlamak zorundadır. Örnek verilecek olursa bir sınır geçici olarak bireyin baba rolü, aile sınırları içindedir. Fakat aile sorumlulukları gereğince evde olması gereken ama iş yerinde olan birey, fiziksel olarak olmasa da gerekli sorumlulukları yerine getirmek amacıyla baba rolüne geçiş yapabilir. Sınır geçiciler bireyin sahip olduğu rollerdir.

2.2.1.4. Sınır Sorumluları

Sınır koruyucular veya alan üyeleri, bireyin iş ve iş- dışı alanlarına dahil olanlardır. Örnek vermek gerekirse bireyin iş alanındaki üyeleri onun patronu ve iş arkadaşları iken; iş- dışı yaşamında çocukları, eşi ve arkadaşlarıdır. Alan üyeleri, alan sınırlarının belirlenmesinde etkin bir rol üstlenmektedirler. Bireyin sınır koruyucular ya da alan üyeleri ile anlaşmazlığı iş- yaşam çatışmasını doğurmaktadır (Clark, 2000). Genel olarak toparlanacak olursa iş- aile yaşam dengesi teorisi, iş- yaşam dengesi teorisinin eksik görülen yanlarını kapatmakla birlikte literatüre büyük bir katkıda bulunmuştur.

2.3. İş,Aile ve Yaşam Dengesinin Önemi

Son yıllarda sosyal, ekonomik, kültürel alanda yaşanan köklü ve hızlı değişimler, iş, aile ve yaşamımızda yeni oluşumlarla karşılaşmamıza sebep olmuştur. Özellikle kadınların da iş hayatına hızla atılması evdeki ve işteki dengeleri tamamen değiştirmiştir. Bu süreçte, hem çalışan bireyin yaşamında işin gittikçe daha çok merkezileştiği ve hem de ailenin psikolojik fonksiyonlarının artarak önemini koruduğu görülmektedir (Kapız, 2002). Bu doğrultuda, iş, aile ve yaşam sınırlarının etkileşiminin seviyeleri değişirken, bu seviyeyi ve dengeyi sağlayabilmek oldukça önemlidir. İş-aile yaşamı dengesini sağlayabilmek, tüm aile bireyleri için önemlidir. Bu dengenin sağlanması, çalışan birey için ne kadar önemli ise iş hayatı ve aile hayatındaki bireyler için de oldukça önemlidir. Çalışan bireyin iş-aile yaşamını dengelemesi hem çalışan birey, hem de aile üyeleri tarafından ulaşılmak istenen hedeftir. Bu denge sağlanmadığında aile bireyleri arasında gerginlikler, çatışmalar, tartışmalar çıkabilir ve bu tüm aileyi olumsuz etkileyebilir. Bundan dolayı, iş ve aile yapısında yaşanan değişimlerin dikkate alınarak sosyal rollerin dengelenmesi hem iş-

aile yaşamlarında hem de sosyal yaşamlarında dengenin sağlanmasına yardımcı olur ve bu noktada toplumsal refah ve huzur sağlanabilir.

İş-Aile yaşamı dengesini oluşturmak,

- Yaşam kalitemizi ve ruh sağlığımızı geliştirmek
- Birey toplum huzuruna katkı sağlamak
- Çalışan bireyin işe ve eve olan verimliliğini artırmak, daha az çatışmaya yol açmak
- Örgütsel bağlılığı güçlendirmek
- Daha duyarlı ve bilgili bireyler oluşmasına yardımcı olmak
- Çocukların sağlıklı ve mutlu yetişmesine katkı sağlamak
- Eşler arasındaki gerginlikleri en aza indirmek, huzurlu bir ev hayatı sağlar.

İş-aile Yaşam dengesinin belirleyicileri arasında çevresel olarak; iş istekleri, iş kültürü, ev istek ve arzuları, ev kültürü bulunmaktadır. Bireysel olarak; iş eğitimi, kişilik, bireysel kontrol, cinsiyet, yaş, kariyer seviyesi ve enerji bulunmaktadır. İş- aile Yaşam dengesinin yapısı ise sübjektif ve objektif olarak ikiye ayrılmaktadır. Sübjektif olarak; ev ve iş merkezli denge, işin eve yayılması, evin işe yayılmasıdır. Objektif olarak; ailedeki roller, boş vakit ve çalışma saatleri bulunmaktadır. Bu belirleyicilere dikkat edilmesi ardından; iş doyumu, ruhsal mutluluk, sağlık, performans artmaktadır (Kapız, 2022).

2.4. İş-Yaşam Dengesini Etkileyen Faktörler

Çalışan bireylerin iş-yaşam dengesini etkileyen faktörler arasında; cinsiyet, medeni durum, eğitim etmenler arasında farklılık göstermektedir.

Cinsiyet: İş-aile çatışması uzun yıllardır araştırmacıların ilgisini çekmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985). Kadınların erkeklerden daha fazla roller arası çatışma yaşadığına dair araştırma sonuçları vardır (Greenhaus, Collins ve Shaw, 1989).

Kadınlar çalışma yaşamına girseler dahi, iş dışı yaşamda yüklenilen ev işleri, çocuk bakımı gibi geleneksel roller kadınla özdeşleştirilen sorumluluklar olarak devam etmektedir (Savaş, 2018). Aycan ve Eskin (2005), kadınların erkeklere göre, çalışma yaşamına katıldıkları zaman çocuklarıyla, eviyle daha az ilgilendikleri için daha fazla suçluluk duydukları ve iş-aile çatışmasını daha çok yaşadıklarını belirtmişlerdir.

(Akçınar, B. ve Özbek, E. 2021), çalışan kadınların, erkekler ile aynı çalışma koşulları ile istihdam edilmeleri, iş yaşamında aynı sorumlulukları almalarına rağmen, kadınların çocuklarıyla ve ev işleriyle daha çok ilgilendiklerini ve bu sebeple daha fazla yük ile daha çok çatışma yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kaya ve Doğan (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, kadınların çalışma yaşamına dâhil olma oranının erkelerden farklı olmadığı, fakat isteyken ev içi sorumluluklarını, çocuklarını düşündükleri ve bu durumun kadınlarda daha fazla kaygı oluşmasına yol açtığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, ebeveynleri işte olan çocukların bir sorun olduğunda, babalarından çok annelerini aradıklarını ve bu durumunda annelerin iş alanlarının daha fazla geçirgen olmasına yol açtığını vurgulamışlardır.

Medeni Durum: İş-yaşam dengesi, kadınlar gibi erkelerinde büyük bir endişe ile yaklaştığı bir konudur. Yapılan araştırmalar, çocuk bakımının paylaşıldığı ailelerde erkeklerin kadınlarla benzer düzeyde iş-yaşam çatışması yaşayabileceğini göstermektedir. İş yaşamı ve özel yaşamı dengelemek, bireylerin sorumluluğundaki aile durumuna bakmamakta, her kesimi etkilemektedir (Bostancıoğlu, 2014).

Yaş: Guest (2002) modeline göre iş-yaşam dengesi sağlanmasında yaş ve kariyerin belirleyiciliği yüksek olmaktadır. Daha yaşlı olan çalışanlar ile daha genç olan çalışanların aile yaşamları, iş dışı yaşamları, sorumlulukları farklı olabilmektedir. Yaş ilerledikçe, iş ve iş dışı yaşama bakış açıları değişebilmekte ve farklılıklar gözlenebilmektedir. Örneğin, yaşlı ve eşiyle yaşayan birisinin sorumlulukları ile evli, küçük çocuğu olan bireylerin sorumlulukları birbiriyle benzerlik göstermeyebilir. Yaş ve yaşam döngüsü ile bireylerin yaşadığı stres boyutunda ve son nesiller arasında yaşam tarzı tercihlerinde bir değişiklik meydana gelmiştir. 1969 ya da “X Kuşağı”ndan sonra doğanların, diğer sorumluluklara bakılmaksızın, çalışma dışı zaman içeren bir yaşam tarzını tercih ettikleri ve bu nedenle aktif olarak iş-yaşam dengesi düzenlemeleri sunan işverenleri tercih ettikleri bilinmektedir. (Tosun ve Keskin 2015), yaşlı yetişkinlerin iş-yaşam dengesinde daha büyük başarı elde ettiklerini bildirmiştir.

Eğitim: Literatür incelendiğinde, bireylerin yükseköğrenim ve daha fazla çalışma deneyimine sahip olmalarının, öz yeterliliği ve özgüveni arttırdığı görülmüştür. İş-yaşam dengesi, lise veya daha az dereceye sahip olanlar arasında daha yükseken, lisans derecesi veya ileri üniversite derecesine sahip olanlar arasında daha düşüktür. Halen okula devam edenler daha az denge bildirme eğilimindedir (Umutlu, 2020). Lise ve dengi öğrenim alan kadınlar çok fazla iş alanı seçememekte ve kariyer

basamaklarına dair umutları yükseköğrenim alan bireylere oranla daha az olmaktadır. Ayrıca iş yaşamına dair beklentileri düşük olmakta çok fazla sorumluluk isteyen işlerde istihdam edilmemektedirler. Bu durumda iş ve yaşam arasındaki dengeyi daha kolay sağlayabilmektedirler.

2.5. İş-Aile-Yaşam Dengesizliğinin Sonuçları

Bireylerin iş ve aile yaşamları ile ilgili rolleri yaşamlarını şekillendiren ana rollerdir ancak bu rollerin sırayla ve sorunsuz bir şekilde yerine getirilmesine çoğu zaman imkân olmamaktadır. Bu bağlamda iş ve aile rolleri sürekli olarak birbiriyle etkileşim içinde olmaktadır. Eğer bu rollerin getirdiği sorumlulukları yerine getirmeye çalışırken birey dengeyi kuramazsa iş- aile çatışması yaşanabilmektedir (Çevik, 2020). Greenheads ve Beutell (1985), “Görevler arası çatışma” olarak da tanımladığı iş ve aile arasındaki sorumlulukların ve rollerin yeterli ve birbirini destekleyen şekilde yerine getiremeyen bireylerde, bir alandaki rolün diğer alandaki rolüne katılımını zorlaştırmasına sebep olarak iş-aile yaşam dengesizliğine yol açarak iş-aile çatışması yaşadıkları ileri sürülmektedir. Bu dengesizliğin sonucunda yaşanan çatışma iki farklı yönde de gelişebilir (Bayar, 2021).

İş-aile çatışmasında; kişinin iş sorumlulukları aile alanı ile ilgili sorumluluklarının önüne geçtiği zaman yaşadığı çatışmayı tanımlar. Çeşitli nedenleri olabilir; sık yapılan iş gezileri, yönetim desteğinin eksikliği, fazla görev tanımlamaları (Fayganoğlu, 2021). Aile-iş çatışmasında; aileden kaynaklanan beklentilerin ve sorumlulukların bireylerin iş alanındaki görev ve sorumluluklarını yerine getirememelerinden kaynaklanmaktadır. Bunun da çeşitli nedenleri olabilir; çocukların sayısı ve yaşları, medeni durum, eşlerin her ikisinin de çalışıyor olması, ailede yaşlı ya da engelli bakıma muhtaç kişinin bulunmasıdır. Her iki çatışmada (iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması) birbirini etkileyebilir, kişiyi mutsuz eder ve yaşam kalitesini düşürür (Bayar, 2021).

İş-aile arasındaki dengenin zorlaşmasıyla konunun önemi gittikçe önem arz etmektedir. Bu konu hakkında stratejiler oluşturmak hem işvereni hem de çalışanı rahatlatacaktır. Dengenin sağlanamadığı noktada çeşitli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu bulgular bireysel ve örgütsel olarak iki alt başlıkta toplanabilir.

2.5.1. Bireysel Sonuçlar

İş-aile-yaşam dengesinin “yaşam doyumu, evlilik doyumu, örgütsel bağlılık, işten ayrılma niyeti, işe geç kalma, işe devamsızlık ve performans” gibi faktörler üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir (Özmete ve Eker, 2012). Bugüne kadar gerçekleştirilen birçok araştırmada, iş-aile-yaşam dengesini sağlayabilen çalışanların performanslarının ve motivasyonlarının yüksek olduğu; ailevi sorumluluklarını daha kolay yerine getirdikleri tespit edilmiştir (Aydemir ve Dinç, 2015).

Güteryüz (2016) ve Tuğsal (2017) tez çalışmalarına göre iş-aile-yaşam dengesizliği çalışanları ruhsal ve bedensel olarak etkilemektedir. İş-aile-yaşam dengesizliği durumunda “iş tatminsizliği, işe gitmeme isteği ve çeşitli bahanelerle işten kaçma” gibi davranışlar gözlenmektedir. Bu sorunların bir üst noktası ise tükenmişlik, iş-aile çatışması ve işten ayrılma kararıdır. İş-yaşam dengesi kurulamamasının önemli sonuçlardan birisi de rol katılığıdır. Çalışanlar herhangi bir yaşam alanında içselleştirdiği rolü, diğer yaşam alanlarına bulaştırıyorsa rol katılığı meydana gelmektedir. Bu ise çalışanların çoklu rolleri arasında çatışma yaşamasına yol açmaktadır. Örnek olarak, okulda yüksek sesle ders anlatan otoriter bir öğretmenin benzer hükmedici yaklaşımı evinde de sergilemek istemesi iş-aile çatışmasına neden olmaktadır (Sevim, 2015).

2.5.2. Örgütsel Sonuçlar

Örgütlerin uyguladıkları yönetim yaklaşımları, ücret politikaları, esnek çalışma saatleri gibi uygulamalar çalışanların iş-yaşam dengesini etkilemektedir. Bu noktadan hareketle örgütler, aile dostu programlar uygulamalı, aile sorunları söz konusu olduğunda bu sorunu yönetmek için ellerinden gelen desteği sağlamalıdır (Sevim, 2015). Çünkü iş-yaşam dengesi örgütlere rekabet avantajı sağlayan önemli bir alandır. İş yaşam kalitesini destekleyici politikalar uygulayan örgütlerde iletişim ortamı, çalışan memnuniyeti, verimlilik ve takım çalışması artmaktadır (Teker, 2015).

İnsanların yaşamındaki en önemli iki unsur iş ve ailedir. İş ve aile rolleri arasında denge kuramayan çalışanlarda performans kaybı, yaşam doyumsuzluğu ve tükenmişlik hissi gözlenmektedir. Tatminsizlik ve tükenmişlik gibi duygular örgüt iklimini olumsuz yönde etkilemekte, bulaşıcı etki göstererek mesai arkadaşlarını da etkilemektedir (İzki, 2019). Buradan da anlaşılacağı üzere iş-aile yaşam dengesizliği

sadece bireyleri değil, örgütlerin üretkenliğini ve verimliliğini de olumsuz yönde etkilemektedir.

2.6. Pandemi

Pandemi, bir hastalığın çeşitli ülke veya ülkelerde hızla geniş alana yayılmasıdır ve nüfusun önemli bir kısmını etkilemektedir. Pandemi kelimesi Pan ve Demos kelimelerinin birleşmesinden oluşup, pan; tüm, demos; halk anlamına gelmektedir. Bir ülke veya ülkelerde pandemi olabilmesi için virüsün enfekte olma hızı, halkın bağışıklık durumu, toplumsal temas, kişilerin ek hastalıkları, sağlık hizmetlerinin durumu, mutasyon ve iklim kistaslarının oluşması gerekmektedir. Dünya tarihi boyunca birçok salgın hastalık büyük sonuçlara yol açmıştır. Bunlardan bazıları; veba, tifüs, kolera, çiçek ve eboladır ve bunlara SARS-CoV-2 adında yeni bir virüs daha eklenmiştir. 2020 yılında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıktığı düşünülen, literatürde adı Sars-CoV-2 olarak geçen Covid-19 tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Türkiye'de Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, virüse bağlı ilk ölümün 15 Mart 2020'de gerçekleştiği yönündedir.

Covid-19 ortaya ilk çıktığında bulaşıcılığı çok yüksekti. Virüsü kapalı bir kişi ile temas edilmesi halinde 7 (yedi) gün içerisinde belirtiler ortaya çıkmaktadır ancak hastalığın kuluçka dönemi 14 gün olarak bilinmektedir. Hastalık, kronik rahatsızlığı olan, yaşlı, hamile, sigara ve alkol tüketen insanlarda daha ağır izlenebilmektedir. Hastalığın belirtileri arasında; Hapşırma, öksürme, burun akıntısı ve ciğer ağrısı mevcuttur. Bu belirtilere sahip kişiler en yakın hastaneye izole bir şekilde gidip, test yaptırıp test sonucuna kadar evlerinden çıkmamalıdır. Sonucu pozitif çıkan kişiler 14 gün boyunca izole olup, dışarıya çıkmamışlardır. Süreci ağır geçiren kişiler ise direkt olarak hastaneye yatış sağlamıştır. Dünyanın her yerine yayılan bu virüsün ilk süreçte ölümcül olarak değerlendirilmesi, tüm dünyayı eve hapsedmiş ve dış dünya ile bağlantımızı kesmemize sebep olmuştur. Süreç ilerledikçe çeşitli ilaçlar ve aşılar bulunarak Covid-19 etkisiz hale getirilmeye çalışılmıştır fakat çok fazla kişiye bulaşmasından kaynaklı sık sık mutasyona uğramıştır. Dünya Sağlık Örgütü ve uzman doktorlar yardımı ile bu süreç kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Uzun aylar boyunca evde kalmak, tüm dünyayı önemli derecede etkilemiştir. Covid-19'dan dolayı birçok önlemler alınmıştır ve bu önlemlerden biri; bol bol el yıkamak, sık sık dezenfektan, kolonya vb. malzemeler kullanmaktır. İkinci önlem ise; dışarı çıkmamak ve tüm işleri

evde halletmek olmuştur. Bu süreçte herkes olabildiğince az dışarı çıkmış, tüm ihtiyaçlarını evden halletmeye çalışmıştır. Bundan kaynaklı mevcut teknoloji, hızla gelişmiş ve birçok uzaktan eğitim program, uygulaması ortaya çıkmıştır.

Tıpkı diğer küresel salgınlar gibi, Covid-19 salgını da toplumsal ve bireysel düzenin zarar görmesine sebep olmuştur. Sınırları kesin çizgilerle çizilmiş hayat koşullarında bir yandan sağlık, bir yandan belirsizlik ile uğraşmak tüm insanlığı oldukça yormuştur.

2.7. Türkiye’de Covid-19 Pandemi Süreci

Covid-19’un Türkiye’de ilk görülmesinin ardından çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye’de de eve kapanmıştır. İşe giden ya da zorunluluktan dolayı dışarı çıkan insanlar, sık sık kendilerini ve çevrelerini dezenfekte etmek zorunda kalmışlardır. Çoğu yerde halka açık bölgelerde ve toplu taşıma araçlarında dezenfeksiyonlar yapılmıştır. Toplu taşıma araçlarının içine, duraklara ve çoğu yere dezenfektanlar yerleştirilmiştir. Maske kullanımı zorunlu hale getirilmiştir. Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, ders programlarını tekrar gözden geçirerek tüm derslerin EBA, TRT ve internet üzerinden gerçekleşeceğini açıklamıştır. Sonrasında tüm eğitim kademelerinde eğitime ara verilmiş, internet ortamından öğretime devam edilmiştir. Spor aktivitelerinde seyirci kabul edilmemeye başlanmıştır. ÖSYM tarafından yapılacak tüm sınavlar, ileri bir tarihe ertelenmiştir.

TÜBİTAK ve Sanayi Teknoloji Bakanlığı Covid-19 Türkiye Web Portalı geliştirmiştir. Türk Hava Yolları uçuş seferlerini sadece İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirler arasında kısıtlamıştır. Tüm kapalı alanlara girişte ateş ölçümü yapılmaya başlanmıştır. Nisan ayı itibari ile sokağa çıkma yasakları başlamıştır ve “İzin Belgesi” olmadığı sürece sokağa çıkmak yasaklanmıştır. Güvenlik güçleri sokaklarda devriye gezerek dışarıda olan insanları evlerine dönmeleri konusunda sık sık uyarı vermiştir. Her gün Sağlık Bakanlığı tarafından günlük Covid-19 takip çizelgesi oluşturulmuş, vaka sayısı, test sayısı ve ölüm sayısı tespit edilmiş ve halka sunulmuştur. Önlemler sıklaştıkça vaka sayılarındaki düşüşe göre sokağa çıkma yasakları sadece hafta sonu olacak şekilde revize edilmiştir ve bu doğrultuda berber ve kuaförlerin açılması, alışveriş merkezlerinin açılması gibi yasaklarda kalkmıştır. Yasakların kalkmasıyla beraber kapalı alanlarda bulunacak kişi sayıları normale göre %50 azaltılmıştır ve sosyal mesafe kuralları koyulmuştur.

Sağlık Bakanlığı Hayat Eve Sığar uygulamasını geliştirerek her bireye bir HES (Hayat Eve Sığar) kodu tanımlamıştır ve kapalı alanlara girerken bireylerin HES kodu güvenlik güçleri tarafından kontrol edilmiştir. Hayat Eve Sığar uygulamasında durumu riskli olarak gözüken kişiler kapalı alanlara alınmamıştır. Aşının bulunması ile aşamalı normalleşme hızla devam etmiştir ve eğitim kurumları kademeli olarak açılmıştır. Kademeli olarak açılmanın en kritik noktası sadece uygulamaya dayalı derslerin okulda yürütüleceği yönünde olmuştur. Okulda yürütülecek dersler için birtakım önlemler alınmıştır bunlardan birkaçı; oturma düzeninde sosyal mesafeye uymak ve yanındaki kişi ile en az bir kişilik boşluk bırakmak, giriş ve çıkışlarda ateş ölçümü ve HES (Hayat Eve Sığar) kodu, tüm sınıflara ve koridorlara dezenfektan, maske tedariki. Uzaktan yapılan eğitimden verim alınamaması sonucu, sınavlar sadece pandemi öncesi işlenen konulardan hazırlanacak şekilde planlanmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan aksaklıklar nedeniyle okullar açılınca telafi eğitimleri yapılmasına karar verilmiştir.

2.8. Uzaktan(Çevrimiçi) Eğitim Nedir?

Örgün olan geleneksel eğitimden farklı olarak, fiziksel olarak bir mekân ve zaman sınırlaması olmadan, öğretmen ve öğrencilerin bir akıllı cihaz üzerinden bir toplantı programı/okul sistemi üzerinden buluşarak, belirli çevrimiçi dokümanlar ile aynı ortamı paylaşmasıdır. Aynı ortamı paylaşırken kullanılan toplantı araçları veya sistemler, çeşitli video, fotoğraf, ses kaydı, ekran kaydı gibi olanakları kullanıcıya sunar. Uzaktan eğitim canlı olarak ilerleyebileceği gibi, daha öncesinden hazırlanmış bir doküman ile de gerçekleşebilir. Bu eğitimlere dahil olabilmek için mutlaka bir internet alt yapısı ve akıllı cihaz sahibi olmak gerekmektedir.

2.8.1. Uzaktan Eğitimin Avantajları

Pandemi sürecinde tüm yüz yüze eğitimlerin uzaktan eğitime dönmesi, eğitim teknolojilerinde birçok yenilik görmemize sebep olmuştur. Yüz yüze yapılan eğitimlerde derse kimlerin katıldığını tespit etmek daha zorken, uzaktan eğitimde tek bir tık ile yoklama alınabiliyor. Bunların dışında uzaktan eğitim avantajlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- Yüz yüze görüşmekte güçlük çekilen öğrenciler ile görüşülmesi

- Merkeziyetçi bir sistem olması nedeni ile eğitimin kalitesinin yükselmesi
- Yüz yüze eğitime göre daha sürdürülebilir olması
- Yüz yüze eğitimlerde ortaya çıkan fiziki sorunların internet ortamında daha hızlı çözülmesi
- Teknoloji ile iç içe olmayan bireyleri teknoloji ile tanıştırmak
- Dünyanın çeşitli yerlerindeki insanlara ulaşabilmek
- Yüz yüze gidip alamayacağımız eğitim, sertifika vb. programları internet sayesinde almak uzaktan eğitimin avantajlarından birkaçıdır.
- Gerçekleştirilen derslerin kayıt altına alınması ve daha sonra izlenilebilir olması
- Sınıf kontrolünün daha kolay olması

2.8.2. Uzaktan Eğitimin Dezavantajları

Eğitimciler her ne kadar uzaktan eğitim için eğitim alsalar da kamera karşısında onlarca kişiye hitap etmek ve ulaşmak zordur. Yüz yüze işlenen derslerde materyalleri kullanmak daha basit ve kolayken, uzaktan eğitimde bu materyalleri kullanmak için dijital ortama uygun bir formda dönüştürmek gerekti ve bu açıdan eğitimciler zor anlar yaşadı. Bunun yanı sıra görüntü ve ses ile katılım sağlanması gereken derslere, öğrenciler kamera ve mikrofonlarını kapatarak katılım sağladı. Bu durum, eğitimcilerin dersi anlatırken kimsenin onu dinlemiyormuş hissine kapılmasına sebep oldu. Bunların dışında uzaktan eğitim dezavantajlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- Uzaktan eğitim yapabilmek için gerekli araçlara sahip olmamak ve bu araçların yüksek fiyatları
- Altyapıdaki değişikliklerin, eğitim programını doğrudan etkilemesi ve öğretmenlerin alanına direkt etki etmesinden kaynaklı yük yaratması
- Yüz yüze etkileşimin düşmüş olması
- Ortaya çıkan teknik problemlerin anında giderilmemesi ve ders aksayışı
- Daha önce hiç bireysel olarak çalışmamış kişilerin eğitimleri planlama zorluğu
- Çalışan bireylerin kendilerine vakit ayırmakta güçlük çekmesi
- Uygulama yapılan dersliklerin (atölye, laboratuvar vb.) kullanılamamasından kaynaklı eğitim sınırlılıkları
- Uzun süre bilgisayar kullanmaktan kaynaklı yaşanabilecek sağlık problemleri
- Akran etkileşimi ve öğreniminin olmaması

- Öğrenci ve öğretmeni ayırması

2.9. Covid-19 Pandemisinde Okul Öncesi Eğitimde Uzaktan Eğitim

Mart 2020’de görülen Covid-19 tüm dünyayı derinden sarsmış ve hazırlıksız yakalamıştır. Pandemi sürecinde tüm eğitim kademelerinde olduğu gibi Okul Öncesi Eğitim de uzaktan eğitime başlanmıştır ve çoğu okul kendi tercih ettiği uzaktan toplantı uygulamalarını (Zoom, Adobe vb.) kullanmıştır. Uzaktan eğitime adapte olamayan ve kapanan birçok okul olmuştur. Uzaktan eğitim yapan okulların eğitimcilerin ya da öğrencilerin ellerinde internet ya da akıllı cihaz olmamasının önüne geçmek için ihtiyacı olanlara internet ve bilgisayar desteği sağlanmış, böylece eğitimde yaşanabilecek aksaklıkların önüne geçilmiştir. Teknoloji ve bilgisayar ile çalışmakta güçlük çeken öğretmenlere kısa sürede bilgisayar ve uzaktan eğitim eğitimleri verilmiştir. Pandeminin çıkmasından kaynaklı uzaktan eğitimde en çok zorlanan eğitim kademesi okul öncesi olmuştur. 3-6 yaş arasındaki çocukları ekrana bağlamak, dikkatlerini çekmek oldukça güçtür. Okula gidemeyen 3-6 yaş arasındaki çocuklar uzaktan eğitime katılmak için ailelerin bilgi ve desteğine ihtiyaçları olduğundan, eğitimlere aileleri ile katılmıştır. Bu da çalışan aileleri zor duruma düşürmüştür. Ailelerin çocuklarının sağlığını düşündüğü kadar eğitimini de düşünmesinden dolayı çelişkiler ortaya çıkabilmektedir.

Okul öncesi döneminde olan 3-6 yaş arası çocuklarının dikkat süreleri birbirlerinden farklılık göstermektedir. 3 yaşındaki bir çocuk 3-8 dakika arasında dikkatini koruyabilirken, 4 yaş çocuğu 15 dakika, 5 yaş çocuğu 10-25 dakika, 6 yaş çocuğu ise 20-30 dakika kadar dikkatini koruyabilmektedir. Bu süreçler maksimum olarak nitelendirilmektedir ve çocuğun bir oyuna ya da etkinliğe dahil olduğu süre içerisinde yer almaktadır. 3-6 yaş arası çocuklarının teknoloji ve ekrana olan merakları yadsınamaz bir gerçektir ve pandeminin ilk başında çocukları ekran önüne alacak olma fikri akıllara iki soruyu getirmiştir. Birincisi; “Çocuğum gün içerisinde zaten yeterince ekrana maruz kalıyor, okul için de ekrana maruz kaldığında bu onun için zararlı olur mu? İkincisi ise; “Ekranla bakmaktan keyif alıyor, bundan dolayı uzaktan eğitime daha kolay adapte olur mu?” sorularıdır. Özellikle 0-3 yaş grubu çocukları kesinlikle ekrandan uzak durmalıdır. 3-6 yaş grubu çocuklar için ise ekran süreleri şu şekildedir; 0-18 ay hiç yok sadece görüntülü konuşmalar, 18-24 ay sadece ebeveynin uygun gördüğü içerik, 2-5 yaş 1 saat. Bu süreler bazı okullar tarafından dikkate alınsa da bazı

okullar tarafından alınmayabiliyor. Her yaş grubuna uygun sürede ekran vakti tanımlamak, eğitimin içeriğinin de kalitesini artıracaktır.

2.10. İş-Aile Yaşam Dengesi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde İş-Aile Yaşam dengesi ile ilgili yapılan nitel ve nicel araştırmalara yer verilmiştir.

Nitel Çalışmalar

Doğrul ve Tekeli (2010), Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisinde , iş yaşam dengesinin sağlanmasında esnek çalışma adlı makalelerini yayınlamışlardır. Çalışmada sırayla, esnek çalışma koşulları ve uygulamaları hakkında bilgi verilmiş ve bu dengenin sağlanabilmesi için örnek uygulamalar ve öneriler üzerinde durulmuştur. Ülke ve şirket düzeyinde çeşitli uygulamalar olabileceğinden bahsetmişlerdir. İş yaşam dengesini sağlamak adına uygulamaya geçen çeşitli yabancı şirketler örnek verilmiştir.

Kuzulu, Kurtuldu, Özkan (2013) Sakarya İktisat Dergisinde “İş Yaşam Dengesi ile Yaşam Doyumu İlişkisi Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmalarında, iş yaşam çatışmasının yaşama doyumunu azalttığını, işten aileye yönelen çatışma tüm çatışma türleri içinde yaşam doyumuna ile daha yüksek ilişki gösterdiği belirtilmiştir.

Korkmaz ve Erdoğan (2014), Ege Akademik Bakış Dergisinde yayınladıkları makalelerinde İş Yaşam Dengesinin Örgütsel Bağlılık ve Çalışan Memnuniyetine Etkisinden bahsetmişlerdir. Çalışan bireylerin iş ve özel yaşamlarında denge kurabilmelerinin örgütsel bağlılıkları ile doğrudan ilişkisi olduğundan bahsedilmektedir. çalışmanın sonucunda iş yaşam dengesinin örgütsel bağlılığı arttırdığı, doğrudan çalışan memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ancak örgütsel bağlılığın çalışan memnuniyetini arttırdığı tespit edilmiştir.

Kıcı (2015), Evden çalışmanın iş-yaşam dengesine etkisi: Çevirmenler üzerinde bir araştırma adlı çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 12 evden çalışan çevirmen ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda yalnız yaşayan katılımcıların ev ortamını başka kişilerle paylaşanlara göre iş-yaşam dengesi kurma konusunda daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Koray (2016), Kadınların çalışma hayatındaki iş yaşam dengesi sorunları ve avrupa birliği - Türkiye düzenlemeleri adlı nitel çalışmasında, kadınların erkeklere oranla bir işte çalışma oranlarının düşük seviyede olduğundan ve bunun artırılması için çeşitli politikalar düzenlenmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Araştırmanın sonucunda; genel itibariyle kadınların iş-yaşam dengesini sağlamak adına esnek istihdam şekillerinin kullanımı ve yaygınlaştırılmasının esas alındığı görülmüştür. Açık ifadeyle, kadın yine tüm bakım işlerinden sorumluyken, erkekler bu sorumlulukların tamamen dışında tutulmuştur.

Küçükşen, Kaya (2016), yönetici pozisyonundaki akademisyen kadınlarda aile iş-özel yaşam dengesi adlı çalışmalarında, kadın akademisyenlerin, yönetim ve karar mekanizmalarında yer almalarının aile ve özel yaşamlarına olumlu olumsuz etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Türkiye’de sayıları oldukça az olan, yönetici pozisyonlarda görev alan akademisyen kadınların bu “bitmeyen mesai” sürecini yaşarken aile, iş ve özel yaşam dengesini nasıl kurdukları, hangi destek mekanizmalarına ihtiyaç duydukları, kadınların kendi bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Şahin (2016), İş yaşam dengesinin iş performansına etkisinde çalışmaya tutkunluğun aracı rolü: hastanelerde bir uygulama adlı çalışmasında, iş-yaşam dengesinin iş performansına etkisinde çalışmaya tutkunluğun aracı rolünü tespit etmeye çalışmıştır. Sonuç olarak; iş-yaşam dengesinin yalnızca ortalama algıya dayalı görev performansı üzerindeki etkisinde çalışmaya tutkunluğun tam aracı rolü olduğu tespit edilmiştir.

Çetinoğlu, Mesci, Öncü (2019), Kadın Yöneticilerde İş ve Aile Yaşam Dengesi: Düzce İli Örneği çalışmasında, kadın yöneticilerin iş-yaşam dengesini nasıl sağladıkları araştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma türlerinden biri olan görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda; kadın yöneticilerin iş- aile yaşam dengesini sağladıklarını bunu sağlarken en çok eşlerinden destek aldıklarını, evli yöneticilerin iş ve aile dengesini bir arada yürütürken daha çok zorlandıklarını, bekâr yöneticilerin ise bu dengeyi daha kolay kurabildikleri ortaya çıkarılmıştır.

Özcan, Bayarçelik (2020), Kuşaklara göre iş tatmini, tükenmişlik ve iş yaşam dengesini karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre banka çalışanlarından hem X kuşağı hem de Y kuşağı için iş-aile dengesinin iş tatminine etkisi pozitif , ayrıca, iş-aile dengesinin etkisinin Y kuşağındakiler için daha kuvvetli olduğu görülmüştür.

Uslu (2020), İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin İş-Yaşam Dengesini Açıklayan Olgular Üzerine Nitel Bir Araştırma adlı çalışmasında ilkökul öğretmenlerinin iş-yaşam dengesi ile ilgili olguları açıklamaya çalışmıştır. araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak bireysel ve odak grup görüşmeleri ile toplanmıştır. Bulgular, öğretmenlerin iş-yaşam dengesini sağlamada zorlandıklarını ve iş-aile çatışması yaşadıklarını göstermektedir. Meslekleriyle güçlü bir biçimde özdeşleşen sınıf öğretmenlerinin, işe yönelik rollerine aile içi rollerden daha fazla ağırlık verdiği belirlenmiştir.

Otluoğlu, Yılmaz ve Dalkılıç (2021), Covid-19 Döneminde Akademisyen Annelerin İş Yaşam Deneyimlerini Anlamak: Nitel Bir Araştırma adlı çalışmalarında akademisyen annelerin akademik üretkenlik ve verimliliklerini araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmada 20 adet akademisyen anne ile yüz yüze görüşmeler sağlanmıştır. Maxqda 2020 Plus programıyla gerçekleştirilen analizler sonucunda, iş-aile çatışması ve akademik verimsizlik temaları belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Araştırmanın, salgının beraberinde getirdiği farklı sorumlulukları ve sorunları ortaya koyarak alınabilecek önlemlere ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Deli (2021), Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Pandemi Sürecindeki Deneyimlerinin ve Pandemi Sonrası Sürece İlişkin Önerilerinin Belirlenmesi adlı nitel çalışmasında, en bilimleri öğretmenlerinin pandemi sürecindeki deneyimleri ve pandemi sonrası sürece ilişkin önerilerinin neler olduğunu ortaya koymaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucundan fen bilimleri öğretmenleri; pandeminin ilk döneminde okulun açılmamasını, canlı derslerin yapılmamasını ve internetin olmamasını gerekçe göstererek öğretimsel problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Kaya (2021), Pandemi Sürecinde Çalışan Kadın Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar (Merzifon Örneği) adlı nitel çalışmasında görüşme yöntemini kullanmıştır.

Araştırmada, çalışan kadın öğretmenlerin bu süreçte karşılaştıkları zorlukların ortaya konularak araştırmanın literatüre katkıda bulunması amaçlanmıştır. Katılımcıların arka sahnede yaşadıkları olayları ön sahnedeki performanslarına yansıttıkları sonucuna ulaşılmıştır

Ünal (2021), Pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde iş yaşam dengesini araştırmıştır. Nitel araştırma olan bu çalışma, olgu bilim deseninde tasarlanmış, amaçlı örnekleme ile veriler toplanmıştır. . Elde edilen bulgular doğrultusunda iş yaşam dengesinde karşılaşılan sorunlar ve iş yaşam dengesini sağlama yöntemleri temalarına ulaşılmıştır. Bu bağlamda, salgınla birlikte evden çalışmak zorunda kalan öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde iş ve iş dışı yaşamı birbirinden ayırma ve bu iki alan arasında denge sağlamakta oldukça zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. İş yaşam dengesini kurmakta zorluk yaşayan öğretmenlerin; kendilerine, ailelerine ve mesleki gelişime yeteri kadar zaman ayıramadıkları belirlenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre bu süreçten fizyolojik ve psikolojik olarak önemli ölçüde etkilendikleri görülmüştür.

Aşır (2021), Ortaokul öğretmenlerinin iş-yaşam dengesine yönelik görüşlerini incelediği bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma nitel çalışma türü olup, durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre; iş-yaşam dengesini sağlamada belirleyici olan faktörler, iş-yaşam dengesini sağlamaya yönelik öğretmenlerin neler yaptığı, iş-yaşam dengesini sağlamada karşılaşılan güçlükler ve iş-yaşam dengesinin sağlanmasının sonuçları analiz edilmiştir. Araştırmada iş-yaşam dengesini sağlamada daha çok çalışma ortamı ve okul iklimi, iş yükü ve çalışma süreleri, ekonomik gelir, okul yöneticilerinin yönetim tarzı, çocuk bakımı ve deneyim gibi hem kişisel hem de örgütsel birden fazla faktörün belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Nicel Çalışmalar

Aşağıda yer alan nicel araştırmalar son 10 yılda yapılmış olan çalışmalar olup, iş-yaşam dengesi çerçevesinde yapılmış çalışmalardır.

Apaydın (2011), Öğretim üyelerinin işe bağımlılık düzeyi ile iş- yaşam dengesi ve iş- aile yaşam dengesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve bunun için çeşitli ölçekler kullanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; öğretim üyelerinin unvan isteği iş takıntısı üzerinde etkilidir. Unvan arttıkça, iş takıntısı daha da yoğun gözlemlenmiştir. Profesörlerin, yardımcı doçentlere göre yaşamı daha fazla göz ardı ettikleri belirlenmiştir.

Miryala ve Chiluka (2012), Hindistan’da 100 öğretmen ile yürüttükleri çalışmalarında hem özel hem devlet okullarında, mesleki kurs ve kolejlerde çalışanlarda mesleki ve kişisel hayatı etkili şekilde kullanarak dengelemeye yönelik araştırma yapmışlardır. Çalışma sonucunda katılımcıların kişisel ve iş hayatının ihtiyaçlarını dengeleyerek iş hayat politika ve programlarının hazırlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bunun yanı sıra, katılımcıların % 73’ünün işte olduğu süre boyunca mutlu hissettiği, % 60’ının işte olduğu süre boyunca stresi yönetme ihtiyacı duyduklarını ve yorgun hissettiklerini, % 54’ünün işte olduğu süre boyunca bazen kaliteli yaşamı kaçırdıklarını hissettikleri, % 53’ünün çalışma ortamlarında işlerini ve kişisel yaşam kalitesini arttıracak hiçbir tesis veya ortamın olmadığını, % 34’ünün aynı zamanda meslektaşlarından gelen desteğin işlerini ve kişisel yaşamlarını dengelemelerini sağlamada yardımcı olduğunu belirttiklerini bulmuşlardır.

Kuru (2014), Y Kuşağı ve iş yaşam dengesi adlı çalışmasında anket yöntemini kullanarak verileri elde etmiştir. 1980 ile 2000’li yıllarda doğan çocukların daha sorgulayıcı olmalarından kaynaklı, işgücü piyasasında artış olacağından bahsetmektedir. Çalışmasında ise Y kuşağının özelliklerini, beklentilerini incelemiş, iş-yaşam dengesine olan bakış açılarını incelemiştir. Araştırma sonucunda; iş yaşam dengesi uygulamalarının Y kuşağı üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir.

Bostancıoğlu (2014), İş yaşam dengesi ve iş yaşam dengesinin çalışan verimliliği üzerine etkileri: İstanbul ili kağıthane ilçesi lise ve dengi okul öğretmenleri üzerinde bir alan araştırması adlı çalışmasında iş-yaşam dengesinin unsurlarını belirleyerek, bunların çalışan verimliliği üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma neticesinde çatışma, iş doyumu ya da iş tatmini, personel güçlendirme ve esnek çalışmayla ilgili yapılan araştırmalar içinde iş-yaşam dengesine ilişkin bilgilere

ulaşılmakla birlikte, ülkemizde doğrudan bu kavrama ilişkin çalışmaların yeterli miktarda olmadığını görülmüştür

Özkin (2015), İş-aile yaşam dengesi ve yıldırmanın işten ayrılma niyetine etkisi: tükenmişliğin aracılık rolünü araştırmıştır ve araştırmayı nicel olarak yürütmüştür. Araştırmanın sonucuna göre; iş-aile çatışmasının işten ayrılmaya niyetine etkisinde duygusal tükenmişliğin; yıldırmanın boyutlarından iletişim kurmayı engellemenin işten ayrılma niyetine etkisinde ise duyarsızlaşmanın aracı olduğu bulunmuş.

Dilek ve Yılmaz (2016), Kütahya İl merkezindeki 520 öğretmen ile işkoliklik eğitilişleri ve iş yaşam dengesi konulu çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda; iş ve yaşam dengesi düzeyi çalıştıkları okul grubuna göre farklılık göstermekle beraber meslek lisesinde çalışanların iş-aile çatışma düzeyi daha fazla bulunmuş, kadın öğretmenlerin yaşam doyum oranı erkek öğretmenlerden daha fazla orandadır. Yazarlar; öğretmenlerin toplam hizmet süresinin 21 yıl ve üstü olan öğretmenlerin toplam hizmet süresi 21 yıldan az olan öğretmenlere göre yaşam doyumunu düzeyinin daha yüksek olduğu, iş yaşam dengesi düzeyleri çalıştıkları okuldaki toplam hizmet süresine göre farklılık göstermemektedir, yaşam doyumunu boyutunda branşa göre farklılık göstermemektedir.

Güleryüz (2016), Öğretmenlerde işten ayrılma niyetinin yordayıcısı olarak, iş-yaşam dengesi ve çalışmaya tutkunluk çalışmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulguları doğrultusunda, iş-yaşam dengesini sağlayabilmiş olan öğretmenlerin, işten ayrılma isteklerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Akın, Ulukök ve Arar (2017), Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisinde yayınladıkları İş-Yaşam Dengesi: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Yönelik Teorik Bir İnceleme adlı makalelerinde yazında iş yaşam dengesi diye geçen bu olguyu temel alan 17 si tez, 19’u makale olmak üzere, ulusal yazın kapsamında toplam 36 çalışmanın içerik analizi ile incelenmesini amaçlamışlardır. İş yaşam dengesi konusu ile ilgili olarak bundan sonraki araştırmacılara, ulusal yazında karşılaşılmayan yaşam doyumunu ile fiziksel ve zihinsel sağlık gibi farklı değişkenler ile iş yaşam dengesinin birlikte ele alınmasını önermişlerdir.

Bayramoğlu (2018), Elektronik Sosyal Bilimler Dergisinde yayınladığı makalesinde İş/Aile Sınırı Teorisi Bağlamında Kadın Akademisyenlerin İş/Yaşam Dengesinin Sağlanmasına Yönelik Bir Araştırma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada kadın akademisyenlerin iş/yaşam dengesini nasıl sağladıklarını ortaya koymak amacıyla 300 kadın akademisyenle anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda “evde işe ilişkin çalışma” ve “aile rollerinin benimsenmesi” faktörlerinin, kadın akademisyenlerin iş/yaşam dengesinin sağlanmasında etkili olduğu tespit edilmiştir.

Gürbüzkol (2018), Lise öğretmenlerinin mükemmeliyetçilik algıları ile iş yaşam dengesi arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlı yaptığı çalışmada, çeşitli ölçekler kullanılmış ve şu sonuca ulaşılmıştır; lise öğretmenlerinin mükemmeliyetçilik algıları ile iş yaşam denge düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Lise öğretmenlerinin genel olarak mükemmeliyetçilik algılarının orta seviyede olduğu, iş yaşam dengelerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Bayramoğlu (2018), İş/Aile Sınırı Teorisi Bağlamında Kadın Akademisyenlerin İş/Yaşam Dengesinin Sağlanmasına Yönelik Bir Araştırma adlı çalışmada kadın akademisyenlerin iş/yaşam dengesini nasıl sağladıkları ortaya koymak amacıyla 300 kadın akademisyenle anket çalışması yapılmış; veriler; keşifsel ve doğrulayıcı faktör analizi, tanımlayıcı istatistikler, regresyon ve One Way Anova yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda “evde işe ilişkin çalışma” ve “aile rollerinin benimsenmesi” faktörlerinin, kadın akademisyenlerin iş/yaşam dengesinin sağlanmasında etkili olduğu tespit edilmiştir.

Çobanoğlu, Şarkaya ve Sertel (2019), 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında iş yaşam dengesi konulu araştırmalarını Denizli il merkezinde 21 okulda görev alan 558 öğretmen ve 43 yönetici olmak üzere toplam 601 katılımcı ile gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre; çocuk sayısının iş yaşam dengesini sağlamada önemi yoktur, yaş ve kıdem konusunda çalışanların çalıştıkları yıl/ süre arttıkça deneyim kazandıkça iş yaşam dengesi üzerinde etkisi olmuştur, öğretmenlerin branşları farklılaştıkça iş yaşam dengesi değişmemiştir, katılımcıların eğitim durumlarının iş ve yaşam dengesini kurmada önemli bir değişiklik oluşturmamıştır, evli ya da bekar olmaları iş yaşam dengesi üzerinde bir etkisi olmamıştır, yaşam dengesinin

sağlanmasında öğretmen ya da yöneticilerin cinsiyetleri arasında bir fark görülmemiştir, yönetici ve öğretmenlerin algıladıkları iş yaşam seviyelerinin benzer olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak yöneticilerin ve öğretmenlerin iş ve özel yaşam alanları arasında dengeyi kurabildikleri gözlenmiştir.

Çobanoğlu, Şarkaya ve Sertel (2019), İş- Yaşam Dengesi: Öğretmen ve Yöneticiler Üzerinde Bir Çalışma adlı nitel çalışmalarında çeşitli ölçekler kullanarak Türk Milli Eğitim Bakanlığı'nın önemli sorumluluklar yüklediği yönetici ve öğretmenlerin iş ve yaşam dengesini kurmaya yönelik algılarının belirlenmesi ve bu algıların farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularına dayalı olarak elde edilen en önemli sonuç, ortaöğretim kurumlarında görev yapan hem yöneticilerin hem de öğretmenlerin iş ve özel yaşam alanları arasında dengeyi tam olarak olmasa da kısmen kurabiliyor olmalarıdır.

İzki (2019), 2018-2019 eğitim yılında İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde görev yapmakta olan 448 öğretmen ile “öğretmenlerin iş-aile yaşam dengesinin performanslarına etkisi” konulu çalışmayı yapmıştır. Araştırma sonucunda; erkek öğretmenlerin ailenin işe olumsuz etkisini daha yüksek algıladığını, medeni durum değişkenine göre bakıldığında bekâr öğretmenlerin evli ve dul öğretmenlere göre iş-aile yaşam uyumu düşük düzeyde olduğu, iş-aile yaşam dengelerinin en düşük olduğu yaş aralığı 31-35 aralığındaki öğretmenler, lisansüstü mezunlarının diğerlerine oranla düşük düzeyde iş-aile yaşam dengesi olduğu, öğretmenlerin iş-aile yaşam dengesinin alt boyutlarından ailenin işe olumsuz etkisi, işin aileye olumsuz etkisinden daha az olduğu, görev yapılan türü okul türü, eşlerin çalışma durumu, görev, mesleki kıdem ve çocuk sayısı değişkenlerine göre anlamlı bir fark görülmemiştir. Çalışmada öğretmenlerin iş- aile dengelerini ne kadar iyi kurarlarsa iş performanslarının olumlu yönde artacağı sonucuna varılmıştır.

Dur (2019), Sınıf öğretmenlerinde iş-yaşam dengesinin örgütsel bağlılık ve iş doyumu ile ilişkisini araştırmıştır. Eğitim ve öğretimde verimliliğin sağlanmasının en önemli noktanın öğretmenlerin iş yaşam dengesine bağlı olduğundan bahsetmektedir. Öğretmenlerin, çalıştıkları okulların hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için önemli bir unsur olduğundan söz etmektedir. Bu doğrultuda Dur (2019) öğretmenlerin iş yaşam

dengesinin örgütsel bağlılık ve iş doyumu ile ilişkisini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, öğretmenlerin yaşamın işten ibaret olmasına yönelik algılarının düşük olduğu ve iş yaşam uyumu düzeylerinin ise ortanın üstünde olduğu tespit etmişlerdir.

Akın (2019), Meslek liselerinde çalışan öğretmenlerin iş yaşam dengesi sorununu çalışmıştır. Yaptığı nicel çalışmada öğretmenlerin okulda yaşadıkları problemleri zihnen eve de getirdiklerini öne sürmüştür. Buna sebep olarak ise öğrencilerin ders dinlememe kurallara uymama vb. gibi faktörlerden bahsetmiştir. Çalışmanın sonucunda ise; öğretmenlerin eve iş getirmesi konusunda anlamlı fark ortaya çıkması, öğretmenlerin iş-yaşam dengesinin sağlanamadığını öne sürmektedir. Bu doğrultuda Akın (2019) bu konuya birkaç öneri getirmiştir. Bunlardan birkaçı şöyledir; öğretmenlerin kendilerine daha fazla vakit ayırması, iş dışında kalan zamanlarda sosyal, kültürel, sanatsal faaliyete katılmaları yönünde olmuştur.

Şerbetçioğlu (2019), Psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin iş-aile-yaşam dengesine, işyeri arkadaşlığına ve işyerindeki duygusal tacize göre yordanmasına yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma betimsel ve nedensel bir çalışmadır. Araştırmanın sonucunda, işyeri arkadaşlığı açısından olumlu bir ortamın içinde olmanın psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Umutlu (2020), Çalışan kadınların iş-yaşam ve iş-aile yaşam dengesinin tükenmişlik üzerine etkisi: kadın akademisyenler üzerine bir uygulama isimli çalışmada, iş-aile yaşam dengesinin sağlanmasının birey, toplum ve örgüt açısından önem arz ettiğinden bahsetmektedir. Araştırmanın sonucunda kadınların, kendine zaman ayırma konusunda “İş-yaşam uyumu ile yaşamı ihmal etme arasında negatif, yaşamı ihmal etme ile kendine zaman ayırma arasında pozitif, işin aileyi olumsuz etkilemesi ve ailenin işi olumsuz etkilemesi arasında pozitif, duygusal tükenme ile duyarsızlaşma arasında pozitif, duyarsızlaşma ve duygusal tükenme ile kişisel başarı arasında negatif bir kovaryans olduğu; kendine zaman ayırma duygusal tükenme ve duyarsızlaşmayı pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği” sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sarier (2020); Öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile iş yaşam dengesi ve motivasyonları arasındaki ilişkisini incelemiştir. Araştırmada nicel araştırma modellerinden korelasyonel (ilişkisel) araştırma modeli kullanılmıştır. Okuldaki öğretmenlerin mesleklerine ilişkin tutumları, motivasyonları ve iş yaşam dengeleri analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının cinsiyet, yaş ve mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı farklılaşma olurken, öğretmenlerin iş yaşam dengesi algılarında cinsiyet, yaş ve okul türü değişkenine göre anlamlı farklılaşma oluşmuştur.

Karbeyaz ve Kurt (2020); Covid-19 Sürecinde Eğitim Bilişim Ağı (Eba) ile İlgili Öğretmen Tutumları: Bir Karma Yöntem Çalışması isimli çalışmalarında nicel araştırmalarında öğretmen tutumlarını belirlemeyi amaçlamışlardır ve çalışmanın sonucunda; öğretmenlerin EBA'ya karşı ortalamanın üstünde bir olumlu tutuma sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Türküresin (2020), Covid-19 Pandemi Döneminde Yürütülen Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Öğretmen Adaylarının Görüşleri Bağlamında İncelenmesi adlı araştırmasında covid-19 pandemisi döneminde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında incelenmesi amaçlamıştır. Elde edilen nicel verilerin analizi sonucunda öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin orta düzeyde yani kısmen memnun, cinsiyet, internet erişimine sahip olma durumu, dersi takip etme durumu ve internet erişimi kotası değişkenlerine göre ölçeğin genelinde ve boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Birkan (2020), Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin iş yaşam dengeleri üzerine etkisini incelemiştir. Nicel bir çalışma olan bu araştırma, çeşitli ölçekler kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin duygusal tükenmişlik ve genel tükenmişlik düzeyi orta, duyarsızlaşma düzeyi düşük ve kişisel başarı düzeyi ise yüksek olarak belirtilmiştir.

Şen (2021), Öğretmenlerin iş yaşam dengesi ile mesleki bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkini araştırmıştır. Araştırmada, öğretmenlerin genel mesleki bağlılık ve alt boyutları; medeni durum, yaş, branş, hizmet yılı, görev yaptığı kurum türüne ve çocuk sahibi olma durumuna göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ekinci (2021), İlköğretim okulu öğretmenlerinin görüşlerine göre iş yaşam dengesi ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada korelasyonel yöntem kullanılmıştır. Sonuç olarak öğretmenlerin iş yaşam dengelerinin yaşamın işe olumsuz etkisi boyutunda düşük düzeyde; işin yaşama olumsuz etkisi boyutunda orta düzeyde, işin yaşama olumlu etkisi boyutunda orta düzeyde ve yaşamın işe olumlu etkisi boyutunda yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerinin örgütsel bağlılıklarının duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık boyutlarında orta düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Kerim (2021), Okul yöneticilerinin sergiledikleri takım liderliği davranışları ile öğretmenlerin iş doyumu ve iş yaşam dengesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen bulgular ışığında, öğretmenlerin okul müdürlerinin takım liderliği davranışlarını genellikle sergilediklerini düşünmelerine rağmen uzlaştırma ve iş birliği yapma konusunda daha az takım liderliği davranışlarını gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında, öğretmenlerin iş-yaşam dengesini sağladıkları ve iş doyum düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi açıklanmıştır.

3.1.Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, Covid-19 küresel salgını boyunca okul öncesi öğretmenlerinin iş-aile ve yaşam dengesini araştırması bakımından nitel araştırma türlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma kavramı birçok disiplin tarafından kullanılması ve bu disiplinlerle ilişkilendirilmesi nedeniyle belli bir kalıpta tanımlanması oldukça güçtür. Nitel veri toplama yöntemlerini kullanarak araştırılan olgunun doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde çalışılmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.37). Durum çalışması; tek bir durum ya da olayın derinlemesine boylamsal olarak incelendiği, verilerin sistematik bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir. Elde edilen sonuçlarla olayın neden o şekilde oluştuğu ve gelecek çalışmalarda nelere odaklanılması gerektiğini ortaya koyar. (Subaşı ve Okumuş, 2017, s.420).

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde özel ve kamu kurumu okullarında, uzaktan ders deneyimi olan 30 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verilerini toplamak için amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme ölçütler belirleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda problem durumu ile ilgili olarak en az bir ay uzaktan eğitim deneyimi olan, 30 okul öncesi öğretmeni örnekleme oluşturmaktadır. Maksimum çeşitlilik açısından okul öncesi öğretmenlerinin iş-yaşam dengesini araştırabilmek adına, eğitim durumu, medeni durumu, çocuk sahibi olup olmadığı gibi çeşitliliklere yer verilmiştir.

Nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama yöntemlerinin görüşme ve gözlem olması nedeniyle büyük bir örneklem grubuyla çalışmak hem zaman, hem de maliyet açısından mümkün olamamaktadır. Ayrıca örneklem grubunun büyük olması, gözlem ve görüşme yoluyla elde edilen geniş çaplı verilerin analizinde zorluklar yaşanmasına neden olacaktır. Bu nedenle nitel araştırmalarda genelleme kaygısı güdülmeksizin mümkün olduğunca evrende olması muhtemel bütün çeşitliliği, zenginliği, farklılığı ve aykırılığı temsil edecek bütüncül bir resim elde edilmeye çalışılır.

Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: *Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler*

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Kimlerle Yaşıyor?	Medeni Durum	Çocuk Var Mı?	Çocuk Sayısı
K1	30	Kadın	Lisans	Eş	Evli	Hayır	-
E1	44	Erkek	Lisansüstü	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	3
K2	25	Kadın	Lisansüstü	Anne Baba	Bekar	Hayır	-
K3	42	Kadın	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	2
K4	24	Kadın	Lisans	Anne Baba	Bekar	Hayır	-
K5	25	Kadın	Lisans	Anne, Baba, 2 Kardeş	Bekar	Hayır	-
K6	32	Kadın	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	1
K7	34	Kadın	Lisansüstü	Eş ve çocuk	Evli	Evet	1
K8	29	Kadın	Lisans	Eş	Evli	Hayır	-

K9	28	Kadın	Lisans	Anne, Baba	Bekar	Hayır	-
K10	38	Kadın	Lisans	Eş ve çocuk	Evli	Evet	2
K11	25	Kadın	Lisans	Anne, baba	Bekar	Hayır	-
K12	33	Kadın	Lisans	Yalnız	Bekar	Hayır	-
K13	27	Kadın	Lisans	Eş	Evli	Hayır	-
K14	30	Kadın	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	1
K15	40	Kadın	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	1
K16	32	Kadın	Lisans	Eş ve çocuk	Evli	Evet	1
K17	45	Kadın	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	2
K18	43	Kadın	Lisans	Anne ve Abla	Bekar	Hayır	-
K19	31	Kadın	Lisansüstü	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	1
K20	27	Kadın	Lisans	Anne, Baba	Bekar	Hayır	-
K21	24	Kadın	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	1
K22	25	Kadın	Lisansüstü	Anne, baba	Bekar	Hayır	-
K23	22	Kadın	Lisans	Yalnız	Bekar	Hayır	-
K24	37	Kadın	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	1

E2	44	Erkek	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	3
K25	41	Kadın	Lisans	Eş ve Çocuk	Evli	Evet	2
K26	23	Kadın	Lisans	Anne, baba	Bekar	Hayır	-
K27	26	Kadın	Lisansüstü	Anne, baba	Bekar	Hayır	-
K28	27	Kadın	Lisans	Anne, baba	Bekar	Hayır	-

Tablo 1'e göre, araştırmada yer alan okul öncesi öğretmenlerinin 28'inin kadın ve 2'sinin erkek olduğu, yaşlarının 22 ile 45 arasında değiştiği ve 24'ünün lisans, 6'sının yüksek lisans mezunu olduğu, eşi ve çocuğu ile yaşayanların 14, anne ve babasıyla yaşayanların 9, sadece eşi ile yaşayanların 3, anne, baba ve 2 kardeşi ile yaşayanların 1, yalnız yaşayanların 1, anne, baba ve abla ile yaşayanlar 1 kişidir. Evli olan 17, bekar olan 13 kişi bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 16'sının çocuğu yok, 14'ünün ise çocuğu bulunmaktadır. Bu 14 kişiden 8'inin 1 tane, 4'ünün 2 tane, 3'ünün ise 3 tane çocuğu bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı bire bir görüşme olarak belirlenmiştir. Katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme soruları alanda uzman akademisyenlerce oluşturulup yöneltmiştir. Görüşme formunun uzman akademisyenler tarafından incelenmesi, soruların güvenilirliğini ve geçerliğini de desteklemektedir.

- 1) Uzaktan eğitim sürecinin iş-aile yaşamınıza olumsuz etkileri neler oldu?
- 2) Uzaktan eğitim sürecinin iş-aile yaşamınıza olumlu etkileri neler oldu?
- 3) İş-aile yaşamınızdaki rolleriniz ve sorumluluklarınız uzaktan eğitim sürecini nasıl etkiledi?

- 4) Evden çalışma sürecinde iş-aile yaşamınızdaki duygusal değişimler uzaktan eğitim sürecinizi nasıl etkiledi?
- 5) Evden çalışma sürecinde iş ve aile yaşamınızı dengeleyebildiniz mi? Size göre iş ve aile yaşamınızdaki dengenin oluşmasını engelleyen faktörler neler oldu? Konuyla ilgili deneyimlerinizi paylaşır mısınız?
- 6) Evden çalışma sürecinde iş ve aile yaşamınızdaki dengesini sağlamaya yönelik neler yaptınız?
- 7) İş-Aile yaşam dengesinin sağlanmasının sizin açısından olası sonuçları nelerdir? İş ve aile yaşamınızda denge olduğunda sizin için neler mümkün olur?

3.4.Verilerin Toplanma Süreci

Araştırma verilerini toplamak için iki ayrı form hazırlanmıştır bunlar kişisel bilgi formu ve uzman akademisyenler yardımı ile hazırlanan yarı yapılandırılmış ve okul öncesi öğretmenlerine yönelik yedi açık uçlu sorudan oluşan görüşme formudur. Görüşme formu alan yazında iş-yaşam dengesi ile ilgili çalışmalar incelenerek oluşturulmuştur. Görüşme soruları hazırlandıktan sonra alanda uzman akademisyenler tarafından incelenmiştir. Görüşme formunun uzmanlar tarafından incelenmesi, soruların geçerlik ve güvenirliğini de desteklemektedir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla yapılan görüşmeler 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul’da özel ve kamu kuruluşlarında görev yapan 30 okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Uygulama için İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır (Ek 4). Etik ilkelere uygunluk açısından ise İstanbul Kültür Üniversitesi Etik Kurul tarafından onaylanmıştır (Ek 3). Çalışma grubunda bulunan katılımcılar ile bir ay içerisinde çeşitli telefon görüşmeleri, mail yazışmaları ile iletişime geçilmiş ve kendilerine konu hakkında bilgi verilmiştir. Buna uygun olarak görüşme günü ve saati kararlaştırılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce de görüşme soruları, verilerin nasıl kullanılacağı ile ilgili açıklama yapıldı, katılımcıdan sözlü olarak aydınlatılmış onam alındı. Görüşmeler çeşitli kafelerde gerçekleştirilmiştir ve ortalama 30-40 dakika sürmüştür. Görüşme boyunca katılımcılar üzerinde bir etki oluşturulmamış, herhangi bir yönlendirme yapılmamış ve katılımcıların görüşlerini rahat ifade edebilecekleri bir ortam oluşturulmuştur. Veri toplama 2 aylık bir zaman dilimi içerisinde tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın tek veri kaynağı, okul öncesi öğretmenleri ile yapılmış yarı yapılandırılmış görüşmelerdir. Veri kaybının en aza indirilmesi amacıyla öğretmenlerle yapılan görüşme esnasında her kelime not alınmıştır. Katılımcıların kimliklerinin gizli tutulması sebebiyle kod isimler verilmiştir. Bu kodlar kadınlar için K ve erkekler için E şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada tüm veriler yansız ve olduğu biçimiyle aktarılmış, toplanan veriler ayrıntılı bir şekilde raporlaştırılmıştır, alanda uzman akademisyenler tarafından onaylanmıştır ve böylece çalışmanın geçerlik ve güvenilirliği sağlanmıştır.

Veri analizi dört aşamalı süreçte gerçekleştirilir; veriler kodlanır, temalar bulunur, kodların ve temaların düzenlenmesi yapılır, bulgular tanımlanarak yorumlanır (Şimşek ve Yıldırım, 2008). Araştırmada öğretmenlerin verdiği yanıtların ana teması bulunarak kodlar oluşturulmuştur. Örneğin; “*Evden çalıştığım için eşim çok çalışıyor gözüyle bakmadı. Normalde ortak olduğu ev işi yardımlarını, ben evde olduğum için bıraktı*” (K6) cümlesinde kişi ev-iş ayrımının olmadığını vurguladığından kodumuz “Ev-iş ayrımı olmaması” olarak belirlenmiştir. Temalar ise görüşme sorularından oluşmaktadır.

Çalışmada verileri analiz etmek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizde görüşme transkriptleri, doküman metinleri ve gözlem notları doğrudan alıntılarla probleme ilişkin veriyi üst tema, kategori ve alt tema altında anlamak ve sunmak esastır. Araştırmada belirlenen ana temalara dayalı olarak görüşmeden elde edilen veriler detaylı bir biçimde incelenmiş, incelemeler sonucunda öncelikle kodlar oluşturulmuştur. Bu konuda elde edilen sonuçlara bulgular kısmında yer verilmiştir. Bulguların sunulması ve yorumlanmasında ise öğretmenlerin doğrudan görüşlerine yer verilmiştir.

Şekil 3.5 İçerik Analizi Kodlama Basamakları

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölümde bulgular ve yorumlara yer verilecektir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu kısmında ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen bulgular, araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinden doğrudan alıntılar da yapılarak özetlenmiştir.

4.1.Uzaktan Eğitim Sürecinde Katılımcıların İş-Aile Yaşamına Olumsuz Etkileri

Araştırma kapsamında katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları olumsuz deneyimlere ait bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: *Katılımcıların Olumsuz Deneyimleri*

Tema	Kodlar	Katılımcılar	n
Uzaktan Eğitimin Olumsuz Etkileri	Olumsuz etki olmadı	E1, K23, K22, K25, K17, K15, K13, E2, K1	9
	İş-ev ayrımı olmaması	K6, K28, K3, K4, K18, K26, K14, K21	8
	Yetersiz internet ve ekipman	K9, K27, K19, K20, K12	5
	Alan yetersizliği	K5, K16, K12, K11, K8	5
	Sosyal hayatın engellenmesi	K10	1
	Çocuğu bırakacak kişi bulmada güçlük	K11	1

Tablo 2 incelendiğinde uzaktan eğitimin olumsuz etkileri 7 kod ile sunulmuştur. Zaman yönetiminde güçlük çeken (n=2), alan yetersizliği yaşayan (n=5), yetersiz internet ve ekipman eksikliği olan (n=5), olumsuz etki hissetmeyen (n=9), iş ve ev ayrımı olmaması (n=7), sosyal hayatın engellenmesi (n=1), çocuğu bırakacak kişi bulmada güçlük (n=1) kişi olduğu belirtilmektedir. Okul öncesi öğretmenleri yoğun çalışma temposundan dolayı zamanı yönetmekte güçlük çektiklerini, evin tüm aile bireylerine ayrı bir çalışma alanı sunamadığını, yetersiz internet ve ekipman problemi olmasını ve işverenin bunu karşılamadığını, sosyal hayatlarının engellendiğini, kendilerine yeteri kadar vakit ayıramadıklarını, çocukları bırakacak alan ve kişi bulmada zorlandıklarını vurgulamaktadırlar. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

- *“Evden çalıştığım için eşim çok çalışıyor gözüyle bakmadı. Normalde ortak olduğu ev işi yardımlarını, ben evde olduğum için bıraktı” (K6)*
- *“Uzaktan eğitim sürecinde iken evde olmamın yanı sıra bir birey olarak kendime ayırmış olduğum süre bile bilgisayar başında ailemden ayrı olarak geçti. Sürekli uzaktan içerikler hazırlamak durumu ile karşı karşıya olmamdan dolayı ekran karşısında fazla zaman geçiriyordum. Bunun yanı sıra teknik sıkıntılar sürecimize doğrudan etki eden sebeplerdendi. Aynı zamanda uzaktan eğitimi yaşam alanımda gerçekleştirdiğim için ailemdaki herkes çeşitli planlarını benim eğitim sürecim dışında yapmak zorundaydılar.” (K5)*
- *“Hem ev hem iş yaşamını aynı anda sürdürmek biraz zor oldu. Uzaktan eğitimin ilk zamanları eşime ve kızıma bunun benim işim olduğunu ve rahatsız edilmemem gerektiğini anlatmak, onların anlayışını beklemek yorucu oldu.” (K21)*
- *“Ailem ev içerisinde uzaktan çalışma saatlerimde bir odada kapalı ve ses çıkarmadan beklemek zorunda kaldılar. Aniden farklı bir eğitim sürecine geçmek 4 yaş çocuklarını ekran karşısında adapte etmemde sorun yarattı.” (K1)*

Bu bulgulardan hareketle olumsuz etkileri hissetmeyen ve iş-ev dengesini sağlayamayan bireyler olduğu söylenebilir. Araştırmada katılımcılara uzaktan eğitim sürecinin iş-aile yaşamına olumlu etkileri hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle elde edilen bulgular tablo 3’de sunulmaktadır.

4.2. Katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde iş-aile yaşamına olumlu etkileri

Araştırma kapsamında katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları olumlu deneyimlere ait bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Olumlu Deneyimleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar	n
Uzaktan Eğitimin Olumlu Etkileri	Daha fazla mola ve dinlenme	K6, K28, K5, K3, K4, K18, K14, K26, K21, K1, E1, E2	12
	Ev işlerine daha fazla vakit ayırma	K13, K12, K11, K10, K9, K8, K24, K7, K22, K23,	10
	Teknolojik gelişim	K15, K14, K2, K19, K20	5
	Yaratıcılığın gelişmesi	K17, K16	2

Tablo 3 incelendiğinde uzaktan eğitimin olumlu etkileri 5 kod ile sunulmuştur. Ailesiyle daha fazla vakit geçiren (n=8), yaratıcılığını geliştiren (n=2), teknolojik gelişimi artan (n=2), ev işlerine daha fazla vakit ayıran (n=8), daha fazla mola ve dinlenme fırsatı yakalayan (n=10) kişi olduğu belirtilmektedir. Okul öncesi öğretmenleri, uzaktan eğitim süresince tüm işlerini evde hallettiklerinden dolayı dinlenme molalarında ev işlerine daha fazla vakit ayırabildiklerini, iş yeri stresi olmadığından yaratıcılıklarını daha rahat geliştirdiklerini, teknolojik gelişmeleri ve yenilikleri daha fazla takip etmek ve uygulamak zorunda olduklarından teknolojik gelişme yaşadıklarını, herkes evden çalıştığından aileyle daha fazla vakit geçirdiklerinden ve ev konforunda çalışmaktan kaynaklı daha fazla mola ve dinlenme yapabildiklerini vurgulamaktadırlar. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

- “Evden daha verimli ve zamanı etkili kullandığım daha farklı etkinlikler yaratabildim. Yaratıcılığımı ileri seviyeye taşıyabilmemi sağladı. Ailem iş hayatımı gözlemlemiş oldu. Uzaktan eğitim derslerimden önce etkinlik planlarımda yazdığım etkinliklerin yapım aşamalarına destek vererek keyifli vakit geçirdiler.” (K21)
- “Ailemle daha fazla vakit geçirdim.” (K26)

- “En azından daha geç kalkıp hep beraber kahvaltı yapabilme fırsatımız oldu. İş yüzünden geç saatlerde dönüşlerimiz olduğundan evde çalışarak birbirimizi daha çok görüyor olduk. Teknoloji alanında da gelişmemize katkısı oldu.” (K14)
- “Her ne kadar uzaktan eğitim ekran karşısında geçirilen vakti uzatsa da aynı yaşam alanında daha uzun süre bulunmak sosyal bağlarımızı kuvvetlendirdiğini düşünüyorum.” (K3)
- “Evden çalışma nedeniyle temizlik, yemek işlerimi gün içerisinde fırsat buldukça yapabildim” (K14)
- “Çocukların ev-aile ilişkilerini şeffaflıkla görüyor olduk. Çocuklar dijital oyunlarla tanışarak teknoloji kullanımı arttı. Teknolojik aletleri eğitim öğretim konularıyla örtüşen materyaller, web 2.0 araçları gibi çeşitli yöntemlerle kullanarak dikkat ve ilgilerini çekmeye çalıştık.” (K9)

Bu bulgulardan hareketle daha fazla mola ve dinlenme yapma ile aileyle daha fazla vakit geçirme durumu yoğun olarak ön planda görülmektedir. Araştırmada katılımcılara iş-aile yaşamındaki roller ve sorumluluklar uzaktan eğitim sürecini nasıl etkilediği hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle elde edilen bulgular tablo 4’te sunulmaktadır.

4.3. İş-Aile yaşamındaki rolleriniz ve sorumluluklarınız uzaktan eğitim sürecini nasıl etkiledi?

Araştırma kapsamında katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde katılımcıların rol ve sorumluluklarına dair bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların İş-Aile Yaşamındaki Rol ve Sorumluluklar

Tema	Kodlar	Katılımcılar	n
Rol ve Sorumluluklar	Zorluk	K23, K19, K18,	13
	Yaşamadım	K17, K16, K15, K14, K10, K8, E2, K9, K12, K25	

Günü organize etmede güçlük	K28, K6, K11, K20, K13, P.D, İ.M	7
Evin sorumluluğunu daha fazla üstlenme	K26, K4, K3, K5, K22, K19, K12	7
Hem anne hem öğretmen olmak yorucu	K1, K27, K7	3

Tablo 4 incelendiğinde, pandemi sürecinde uzaktan eğitim sürecinde zorlanmadığını belirten (n=13), günü organize etmede güçlük çeken (n=7), evde olduğu için evin sorumluluğunu daha fazla üstlenen (n=7), hem anne hem de öğretmen olmanın yorucu olduğunu söyleyen (n=3) kişi vardır. Zorluk yaşamadığını belirten kişilerin yeterli oda sayısı olması, yalnız yaşaması ya da çocuk sahibi olmamasından kaynaklı süreci kontrol edebildiklerinden bahsetmişlerdir. Ev çalışmasından kaynaklı molalarda bile dinlenmek yerine markete gidip ev işlerini de halletmeye çalışma isteğinden dolayı günü organize etmede güçlük çekenler olduğu belirtilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

- “Evde bulunduğum için evin sorumluluğunu daha fazla üstlenmeye çalıştım.” (K26)
- “Süreç içerisinde yerine getirmem gereken sorumluluklar ertelendi. Aile yaşantımdaki sorumluluklarım uzaktan eğitim süreci dışında planlanmak zorunda kaldı.” (K18)
- “Planlamalarımı gece yapmak zorunda kaldım. Eğitimlere çocuklarımla beraber katıldım.” (K3)
- “İş; uzaktan eğitim sürecinde velilerin beklentileri çok arttı. Sınırsız iletişim beklentisine girildi. Aile; evde olduğum için daha fazla yardım beklentisi oldu.” (K4)
- “Olumsuz etki olmadı stabil devam edebildim” (K10)
- “Ev işleri ile iş işleri arasında zorlandım.” (K7)
- “Hem anne hem öğretmen olmak olumlu bir süreçti.” (K28)

- “Evde olduğum için aileme daha fazla yardım edecek şekilde sorumluluklarım arttı.” (E2)
- “Mesleğimiz gereği fazla temasta ve yüz yüze olmamız gereken bir iş olduğu için bu konuda çok zorluk çektim. Çocukların yanında olup onlara bir konu hakkında bilgilendirmek ile ekran başında öğretmek arasında büyük bir fark olduğunu gözlemledim.” (K15)
- “Süreçte herhangi bir problem ile karşılaşılmadı.” (K8)
- “Uzaktan dersleri evde veriyor olmak günü organize etmekte zorlaştırdı. Bağlantı sorunları dolayısıyla ertelenen dersler olumsuz etkilere neden oldu.” (K9)

Bu bulgulardan hareketle ailesiyle yaşayan ya da çocuğu olmayan katılımcıların, evli olup ya da çocuğu olan katılımcılara göre uzaktan eğitim sürecinde rol ve sorumluluklarını daha fazla yerine getirebildiklerini söyleyebiliriz. Araştırmada katılımcılara evden çalışma sürecinde iş-aile yaşamlarındaki duygusal değişimlerin uzaktan eğitim süreçlerini nasıl etkilediği hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle elde edilen bulgular tablo 5’te sunulmaktadır.

4.4. Duygusal değişimleriniz uzaktan eğitim sürecini nasıl etkiledi?

Araştırma kapsamında katılımcıların uzaktan eğitim sürecindeki duygusal değişimlerine ait bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Uzaktan Eğitim Sürecindeki Duygusal Değişimleri

Tema	Kodlar	Katılımcılar	n
Duygusal Değişimler	Gerginliğimi aileme yansıtıp tartıştım	K26, K4, K3, K5, K28, K6, K11, K20, K13, K7, E1	11
	Süreçten keyif aldım	K23, K19, K18, K17, K16, K15, K14, K10, K8	9
	Teknik aksaklıklar stres yarattı	K14, E2, K9, K12, K25	5
	Evde ciddiye alınmadı	K1, K27, K7	3

Çocuklara özlem duydum	K22, E1	2
---------------------------	---------	---

Tablo 5 incelendiğinde, gerginliğini ailesine yansıtıp tartıştığını belirten 11 (n=11), evde ciddiyetin sağlanmadığını söyleten 3 (n=3), teknik aksaklıkların stres yarattığını belirten 5 (n=5), çocuklara özlem duyan 2 (n=2), süreçten keyif alan 9 (n=9) kişi vardır. Çocuklara özlem duyduğunu söyleyen kişilerden birinin erkek olması dikkat çekmiştir. Süreç içerisinde çocuk sahibi olan bireylerin, ailesiyle yaşayan ya da evli bireylere göre daha fazla zorlandığı fark edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

- *“Ailemle her eğitim saati öncesi daha dikkatli ve sessiz olmaları için konuşmalar yaptım. Gerildiğimiz çok zaman oldu ve dersten önce ağlayıp derslerime yansıtmadan girdiğim süreçler yaşadım.” (K21)*
- *“Uzaktan eğitimde çocuklarımızın derse katılmamaları, teknik sorunlar yaşamamız çok büyük bir sorundu ve stresli zamanlar geçirdim.” (E2.)*
- *“Duygusal değişimler uzaktan eğitim sürecime yansımadı.” (K8)*
- *“Okul hayatındaki olumsuzlukları normal şartlarda çok fazla yansıtmayan ben, uzaktan süreçte aileme ister istemez yansıtmak durumunda kaldım çünkü onların içindeydim.” (K4)*
- *“Sınıf içerisinde olmamak, çocuklarla fiziksel temasta bulunamamak onları daha da özlememe sebep oldu.” (E1)*

Bu bulgulardan hareketle çoğu kişinin iş ve aile yaşamını dengelemekte duygusal olarak güçlük çektiğini söyleyebiliriz. Araştırmada katılımcılara iş ve aile yaşamını dengeleyebildiler mi ve bu dengenin oluşmasını engelleyen faktörler nelerdir diye sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle elde edilen bulgular tablo 6’da sunulmaktadır.

4.5. İş ve aile yaşamını dengeleyebildiniz mi? Dengenin oluşumunu engelleyen faktörler nelerdir?

Araştırma kapsamında katılımcıların iş-aile yaşamını dengeleyebilme ve bu dengeyi etkileyen faktörlere ait bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: İş-Aile Yaşamını Dengeleyebilme ve Dengeyi Etkileyen Faktörler

Denge ve Faktörler	Tema	Kodlar	Katılımcılar	n
		Dengeleyebildim	K1, K26, K3, K28, K6, K24, K8, K11, K17, K18, K19, K23, E1, K25, K4, K13	16
		Zamanı faktörü engelledi, dengeleyemedim	K21, K14, K9, K12, K14, E2, K20, K12	8
		Alan yetersizliği engel oldu, dengeleyemedim	K22, K5, K7, K10	4
		Bir süre sonra dengeleyebildim	K27, K15	2

Tablo 6 incelendiğinde, iş ve aile yaşamını dengeleyebildiğini belirten 16 (n=16), bir süre sonra dengeleyebildiğini söyleyen 2 (n=2), zaman faktörünün engel olmasından kaynaklı dengeleyemediğini belirten 8 (n=8), alan yetersizliğinden kaynaklı dengeleyemeyen 4 (n=4) kişi olduğu belirtilmektedir. İş ve aile yaşamını dengelemekte engel olan en büyük etmenlerin zaman ve mekân faktörü olduğunu katılımcıların yanıtlarından yola çıkarak söyleyebiliriz. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

- “Aslında kolay yürütülebilir bir süreçti planlı ve düzenli olmak yeterliydi.” (K1)

- “Dengeleyemedim çünkü uzaktan eğitim saatim uzundu ve uyanır uyanmaz ekran karşısına geçiyordum dersim biter bitmez ertesi günün günlük planını hazırlayıp müdüre iletiyordum. Her gün müdür ve diğer öğretmen arkadaşlarımla gün sonu zoom toplantısı yapıyorduk. Ailemle vakit geçirmedim yüz yüze eğitim verdiğim süreçten daha yoğun ve daha aktif zaman geçti.” (K21)
- “İlk zamanlarda dengelemekte zorluklar yaşasam da bir süre sonra adapte olup planlama yapabildim. Aile ve iş yaşamındaki dengenin oluşmasını engelleyen faktör bence aynı ortamı paylaşıyor olmaktı. Aynı zamanda her aile üyesinin yerine getirmesi gereken sorumlulukları aynı zaman diliminde ve aynı ortamda gerçekleştirmek olabildiğince güçlükler yaratıyordu. Örneğin benim sabah uzaktan eğitim sürecim olması sebebiyle annem sabah yapması gereken temizliği genel olarak akşam yapmak zorunda kalıyordu bu da sürecimizin aksamasına sebebiyet veriyordu.” (K27)
- “Alan yetersizliği ve evde başka bir kişinin de evden çalışmasından kaynaklı bu süreci dengeleyemedim.” (K5)
- “Çocuklarım büyük olduğu için dengeleme kısmında büyük bir sorun yaşamadık.” (K17)

Bu bulgulardan hareketle 16 kişinin iş ve aile yaşamını dengelemekte güçlük çekmediğini ve bunu dengeleyebildiğini, 8 kişinin ise zaman faktöründen dolayı dengelemekte güçlük çektiğini söyleyebiliriz. Araştırmada katılımcılara iş ve aile yaşamını dengelemek için neler yaptıkları sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle elde edilen bulgular tablo 7’de sunulmaktadır.

4.6. İş-Aile yaşamı dengenizi sağlamaya yönelik neler yaptınız?

Araştırma kapsamında katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde iş-aile yaşam dengesini sağlamaya yönelik yaptıkları çalışmalara ait bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Dengeyi Sağlamaya Yönelik Çalışmalar

Tema	Kodlar	Katılımcılar	n
------	--------	--------------	---

Dengeyi sağlamaya yönelik çalışmalar	Ev ve iş sorumluluklarımı zamana böldüm	K1, K21, K26, K3, K5, K28, K7, E2, K9, K10, K11, K13, K14, K15	14
	Ailemle iş bölümü yaptım	K23, E1, K25, K17, K8, K6, K4, K18	8
	İşimi mesai saatleri içinde yaptım	K14, K19, K20, K22	4
	Eğitim materyallerini önceden hazırladım	K12, K16, K18, K2	4

Tablo 7 incelendiğinde ev ve iş sorumluluklarını zamana bölen 14 (n=14), işini mesai saatleri içerisinde bitirmeye çalışan 4 (n=4), ailesiyle iş bölümü yapan 8 (n=8), eğitim materyallerini önceden hazırlayan 4 (n=4) kişi bulunmaktadır. Tabloya bakıldığında iş ve aile sorumluluklarını evdeki tüm bireyler ile zamana uygun iş bölümü yapmanın hayatlarını daha kolaylaştırdığını söyleyebiliriz. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

- “Ders saatlerini kendimiz düzenleyebildiğimiz için aslında aileme daha çok zaman ayırabileceğim şekilde saatleri düzenledim.” (K1)
- “Planlı hareket ettim normal bir işe gidiyormuş gibi 10.00-15.30 saatlerini iş saati olarak belirledim ve buna odaklandım molalarda ekstra bir göreve yönetmenim iş saati bittiğinde yapmam gereken farklı görevlere yöneldim.” (K26)
- “Veliler ile olan iletişimimi belirli bir saat aralığında sınırlandırdım.” (K14)
- “Aile üyelerini uzaktan eğitim sürecim ve ortamım hakkında bilgilendirerek bir planlama yaptım. Her birimiz farklı zaman dilimlerinde sorumluluklarımızı gerçekleştirmeye yönelik fedakarlıklarda bulunduk.” (K18)
- “Ders öncesi materyalleri ve programı hazır hale getirmeye çabaladım.” (K16)

- “Sunumlarımı hazırlamak için belli bir saat aralığı belirledim. Kalan diğer zamanı da aileme ayırdım.” (K20)

Bu bulgulardan hareketle uzaktan eğitim sürecinde iş ve yaşam dengesini sağlayabilmek adına zaman ve materyal planlamasının oldukça önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada katılımcılara uzaktan eğitim sürecine iş-yaşam dengesinin sağlanmasının sonuçlarının neler olduğu sorulmuştur ve görüşleri alınmıştır. Katılımcıların yanıtlarından hareketle elde edilen bulgular tablo 8’de sunulmaktadır.

4.7. İş ve Yaşam dengesinin sağlanmasının sizin açınızdan olası sonuçları nelerdir?

Araştırma kapsamında katılımcıların iş-aile yaşamı dengesini sağlanmasının sonuçlarına ait bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Dengenin Sağlanmasının Sonuçları

Tema	Kodlar	Katılımcılar	n
Dengenin sağlanmasının sonuçları	Daha mutlu bir hayat	K1, K21, K26, K18, K3, K5, K28, K6, K24, K9, K10, K12, K13, K15, E2, K27, K20, K25, K12, K22	20
	İş ve ev yaşantısında kolaylık	E1, K17, K8, K7, K4, K14	6
	Kendine daha fazla vakit ayırma	K11, K14, K19, K23	4

Tablo 8 incelendiğinde, daha mutlu bir hayat süren 20 (n=20), iş ve ev yaşantısında kolaylık olan 6 (n=6), kendine daha fazla zaman ayırabilen 4 (n=4) kişi bulunmaktadır. Bu doğrultuda iş ve aile yaşamının denge halinde olması, katılımcılara mutluluk, huzur verdiği açıkça söylenebilir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konu hakkındaki görüşleri aşağıdaki gibidir.

- *“Daha huzurlu daha mutlu daha sakin bir yaşam yaşadım.” (K1)*
- *“Ailemin mutlu vakit geçirmesi beni de olumlu etkileyerek iş sürecime yansımadaan keyifli olmamı sağlar. İş sorunlarımı birebir görüp yaşamaları onları olumsuz etkiler bu yüzden kalan vakitlerimi onlara destek sağlayarak geçirmem hepimizin huzurlu günler geçirmesini sağlar. Denge olduğunda onlarda bana işlerim konusunda sabırla yardımcı olurlar.” (K21)*
- *“Bu denge sağlandığında hem işte hem aile içinde daha mutlu ve çevreme daha verimli, işini seven mutlulukla yapan, “kendine daha fazla ne katabilirim”i sorgulayan bir tutumum oluştu.” (K26)*
- *“İş ve ev yaşamını birbirinden ayrı tutarak ilerlemek hem iş hem de ev yaşantısında kolaylıklar sağladı.” (K8)*
- *“Aileme ve kendime daha çok vakit ayırabildim.” (K11)*
- *“İş ile ilgili daha fazla sorumluluk almak kolaylaşır yapılan görevlerde olumsuzluk yaşanmaz.” (E1)*

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde tartışmaya yer verilecektir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, pandemi sürecinde okul öğrencisi öğretmenlerinin iş-aile yaşam dengesi araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda uzaktan eğitim sürecinde katılımcıların iş-aile yaşamına olumsuz etkileri alt problemine ilişkin, okul öncesi öğretmenleri yoğun çalışma temposundan dolayı zamanı yönetmekte güçlük çektiklerini, evin tüm aile bireylerine ayrı bir çalışma alanı sunmadığını, yetersiz internet ve ekipman problemi olmasını ve işverenin bunu karşılamadığını, sosyal hayatlarının engellendiğini, kendilerine yeteri kadar vakit ayıramadıklarını, çocukları bırakacak alan ve kişi bulmada zorlandıklarını vurgulamışlardır.

Katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde iş-aile yaşamına olumlu etkileri alt problemine ilişkin, Okul öncesi öğretmenleri, uzaktan eğitim süresince tüm işlerini evde hallettiklerinden dolayı dinlenme molalarında ev işlerine daha fazla vakit ayırabildiklerini, iş yeri stresi olmadığından yaratıcılıklarını daha rahat geliştirdiklerini, teknolojik gelişmeleri ve yenilikleri daha fazla takip etmek ve uygulamak zorunda olduklarından teknolojik gelişme yaşadıklarını, herkes evden çalıştığından aileyle daha fazla vakit geçirdiklerinden ve ev konforunda çalışmaktan kaynaklı daha fazla mola ve dinlenme yapabildiklerinden bahsetmişlerdir. Güleriyüz (2016) yaptığı çalışmada iş-yaşam dengesini sağlayabilmiş olan öğretmenlerin işten ayrılma isteklerinin daha düşük olduğu sonucuna vararak araştırmayı desteklemiştir.

İş-Aile yaşamındaki rolleriniz ve sorumluluklarınız uzaktan eğitim sürecini nasıl etkiledi alt problemine ise katılımcılar, zorluk yaşamadığını belirten kişilerin yeterli oda sayısı olması, yalnız yaşaması ya da çocuk sahibi olmamasından kaynaklı süreci kontrol edebildiklerinden bahsetmişlerdir. Ev çalışmasından kaynaklı molalarda bile dinlenmek yerine markete gidip ev işlerini de halletmeye çalışma isteğinden dolayı günü organize etmede güçlük çekenler olduğu belirtilmiştir. Bu sonucu, Kıcıır (2015)'in yaptığı çalışma desteklemektedir. Bayramoğlu (2018)'nin yaptığı çalışmada

ise kadınların aile rollerini benimsemesinin dengenin sağlanması açısından etkili olduğu tespit edilmiştir.

Duygusal değişimlerin uzaktan eğitim sürecini nasıl etkiledi alt problemine ilişkin, çocuklara özlem duyduğunu söyleyen kişilerden birinin erkek olması dikkat çekmiştir. Süreç içerisinde çocuk sahibi olan bireylerin, ailesiyle yaşayan ya da evli bireylere göre daha fazla zorlandığı fark edilmiştir. Kaya (2021)'ya göre; öğretmenler evde yaşadıkları iş-aile-yaşam dengesizliğini performanslarına yansıttıkları sonucundan bahsetmiştir.

İş ve aile yaşamını dengeleyebildiniz mi? Dengenin oluşumunu engelleyen faktörler nelerdir alt problemini incelediğimizde ise, iş ve aile yaşamını dengelemekte engel olan en büyük etmenlerin zaman ve mekân faktörü olduğundan bahsedilmiştir. Çetinoğlu, Mesci ve Öncü (2019)'nın yaptığı Kadın Yöneticilerde İş ve Aile Yaşam Dengesi: Düzce İli Örneği çalışması ile desteklenebilmektedir. Uslu (2020) ise öğretmenlerin dengeyi sağlamakta güçlük çektiklerini öne sürmüştür.

İş-Aile yaşamı dengenizi sağlamaya yönelik neler yaptınız alt probleminde ise, iş ve aile sorumluluklarını evdeki tüm bireyler ile zamana uygun iş bölümü yapmanın hayatlarını kolaylaştırdığı görülmüştür. Uzaktan eğitim sürecinde iş ve yaşam dengesini sağlayabilmek adına zaman ve materyal planlamasının oldukça önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

İş ve yaşam dengesinin sağlanmasının sizin açınızdan olası sonuçları nelerdir alt problemine ilişkin, katılımcıların iş-aile yaşam dengesinin oluşması halinde daha mutlu ve huzurlu oldukları görülmüştür.

Yalçın ve Begenirbaş'ın yaptığı çalışma sonucu kadının pandemiyle beraber sosyal hayattaki görevlerin arttığı belirlenmiştir. Evdeki rolü ve iş kadını rolü bir araya gelmiştir. Pandemi öncesinde de sosyal hayattaki rolleri fazla olan kadınların pandemiyle beraber bu görevlerin arttığı ve kendilerine zaman ayıramadıklarını bildirmişlerdir. Covid-19 ile uzaktan eğitim sistemine geçen öğretmenler evden çalışma kavramını bağdaştırmışlardır. Kadın katılımcılar ev işlerini yapmaya

çalışırken aynı zamanda ev içerisinde çalışmaları gerekmiştir (Yalçın ve Begenirbaş, 2021).

Öğretmenlerin mesleklerine bakış açıları, yükledikleri anlam ve adanmışlık duygusu sonucunda iş- yaşam dengesi iş lehine bozulabilmektedir. Fakat bu dengenin bozulması öğretmenler tarafından değerli ve anlamlı görülmektedir. Birey ile meslek arasındaki bağın aktif olduğunu ve bireyler meslekte daha iyi olmak adına kendilerinden fedakârlık yapmaktadırlar. Özel ve kamusal alanın arasındaki sınırın kalktığı ve yavaş yavaş birbirine geçmesinin etkilerini görmekteyiz (Kalmaz, 2018).

Bu araştırmada da 2 katılımcının zaman yönetiminde zorluk yaşadığı, 7 katılımcının iş ve ev ayrımı yapmaması ve 1 katılımcının da sosyal hayatının engellenmesi şeklinde olumsuz deneyim yaşamışlardır. Yapılan araştırma ile bu araştırma verileri birbirini desteklemektedir. Pandemi süreciyle beraber öğretmenlik mesleğinin uzaktan eğitime dönmesi ve öğretmenlerin iş-aile yaşam hepsinin bir arada yürütülmesi durumunda kalınmıştır. Bu da bireylerde bazı olumsuz deneyimlere sebebiyet vermiştir.

Burke ve Dempsey yaptıkları çalışma sonucu; pandemi süresince eğitimin boyut değiştirmesi ve farklı bir düzene geçiş yapmasının öğretmenler açısından bazı avantaj ve dezavantajları olduğunu belirtmişlerdir. Avantajları şöyle sıralanabilir; bazı materyal ve kaynaklara ulaşırken pratiklik ve zaman kazanmışlardır, öğretmenlerin dijital eğitim platformlarını keşfetmeleri için önemli bir fırsat olacağını vurgulamışlardır (Kaya, 2021). Bu araştırmada da katılımcıların 2' sinin yaratıcılığını geliştirdiği, 2' sinin teknolojik gelişimi arttığı, 8'inin ise ailesiyle daha fazla zaman geçirdiği, 10'u ise daha fazla dinlenme ve mola fırsatı yakalamıştır. Araştırmalar birbirini destekler niteliktedir. Öğretmenler zorlu pandemi koşulunda uzaktan eğitime geçince kendilerini teknoloji alanında geliştirmek zorunda kalmış. Bu durumda yeni yöntemler geliştirmelerine kimisi için zaman kazanarak bu zamanı ailesi veya kendisi için değerlendirmiştir.

Lazarus (1966) zorlanmanın bir stres durumu olduğunu ve bireyin kendisinden talep edilenin istenilenden fazla olması durumunda tehditlerle başa çıkamama durumu olarak tanımlamaktadır. Bu tür durumlarda iş-aile dengesizliği oluşturarak olumsuz etki oluşturmaktadır (Güçlü, 2001). Bu araştırmada da 7 katılımcının evde olduğu için evin sorumluluğunu daha fazla üstlenme durumunda kaldığı sonucuna varılmıştır. Bazı katılımcıların molalarında bile sosyal hayatıyla koşuşturdukları ve günü organize

edemediklerini belirtmişlerdir. Bu da aslında zorlanmanın bir sonucu olan iş-aile ve yaşam dengesini kuramının bir sonucudur.

Toplumsal cinsiyetçilik rollerine bakıldığında; erkeksilik bağımsız olmak, lider olmak ve atılganlık ile, kadınsılık ise annelik, hizmet eden, duyarlılık ve şefkat özellikleri ile eşleşmektedir. Ancak bu kriterler kişinin yaşına, ebeveynlerine ve çevreye göre cinsiyet tutumları değişmektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Çelebi (2020) yaptığı çalışmada kadın öğretmenlerin çalışma hayatının eve taşınmasıyla, ev işlerinin artması ve kendilerine yeterince zaman ayıramadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu da öğretmenlerin iş verimini düşürmüş ve katılımcılarda mesleklerine karşı yabancılaşarak kendilerini eksik görmeye başlamalarına sebep olmuştur (Çelebi, 2020). Yapılan bu çalışmada da pandemiyle beraber evlerinde daha fazla zaman geçiren özellikle kadın katılımcıların cinsiyet rollerine büründüğü görülmektedir. 3 katılımcının özellikle hem anne hem de öğretmen olmanın zorluğundan bahsetmiştir. Çalışmalarla, bu araştırmadan elde edilen bulgular birbirini destekler niteliktedir ve kadınların pandemi sürecindeki rol ve sorumlulukların arttığı sonucuna varılmaktadır.

Ünal vd. (2021) ilköğretim öğretmenleriyle yaptıkları çalışmada “okul evden” programının devam ettirilmesi için bazı düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlar; teknolojiye ulaşmakta kolaylık, internete rahat ve kolay erişmek, ulusal müfredatı yeni eğitim sistemine revize etmek, süreci kolaylaştırmak ve moral- motivasyonu yüksek tutmak amacıyla öğretmen, ebeveyn ve okullar arası iş birliği/ iletişimin arttırılması ve öğretmenlerin teknolojik alet bakımından yeterlilikleri arttırılması şeklinde sıralanmaktadır (Ünal, Atik ve Gözüyeşil, 2021). Bu araştırmada da 5 katılımcının teknik aksaklıkların stres yarattığını, 3 katılımcının ise evde ciddiyetin sağlayamadığı belirtilmiştir. Yapılan araştırmalar birbirini destekler niteliktedir. Pandemiden dolayı bir anda uzaktan eğitime geçiş yapılmasıyla özellikle öğretmen mesleğinde ve özellikle okul öncesi öğretmenliğinde hitap edilen yaş grubunun küçük olmasından bazı teknik alt yapı sorunların neden olmuştur. Bu da öğretmenlerin duygu durumuna yansımıştır.

Birçok öğretmen yüz yüze eğitim döneminde fiziki ortamda, canlı etkileşime ve iletişime alışkınken bir anda çokta yaygın olarak kullanılmayan bilişim teknolojilerine uyum sağlayarak uzaktan eğitime geçiş yapılmıştır. Diğer taraftan ise iş mesailerini tamamen ev alanına taşımak mecburiyetinde kalmışlardır (Yalçın ve Begenirbaş, 2021). Bu çalışmada da 2 öğretmen çocuklarına özlem duyduğunu belirtmiştir. Yüz

yüze eğitimden uzaktan eğitime geçmek öğretmenlerde duygu durum değişikliğine neden olabilir.

Birçok meslek grubunda olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de çalışma saatleri mesai saati dışına çıkmaktadır. Öğretmenlerin; eğitsel kol faaliyetleri, sınav programları, ders programları, rehberlik faaliyetleri vb. iş-aile yaşamlarını negatif etkilemektedir. Bu durumda iş-aile çatışmasına sebebiyet vermektedir (İzki, 2019). Öğretmenlik mesleğinde işe ait sorumlulukların ev ortamına dahil edilmesiyle beraber, çalışma saatleri haricinde de işle ilgili faaliyetlerin devam edilmesi sıkça gözlemlenen bir durumdur. Müfredatın tamamlanması, çeşitli etkinliklerin planlanması, aile yaşamı aleyhine bozulan iş-yaşam dengesi öğretmenler için zor bir durum yaratmıştır. (Altun ve Yılmaz, 2016). Bu araştırmada 8 katılımcının zaman yetersizliğinden dengeleyemediği, 4'ünün ise mekân faktöründen dengeleyemediği bulunmuştur. Yapılan araştırmalar ve bulunan sonuçlar birbirini desteklemektedir. Bu durum pandemide tamamen çalışma ortamının ev mekânı olmasıyla hem iş hem de ailesel sorumlulukları tek bir alanda yürütme durumunu doğurmuştur. Çalışma saatlerinin mesai saati dışında devam etmesiyle ailesel zamana ayrılan süre azaldığından çeşitli zorluklar doğurabilmiştir. Katılımcıların yarsından fazlası ise bu dengeyi kurduğunu belirtmiştir.

Baykal (2014) erkek çalışanlar ve farklı meslek grupları üzerine yaptığı çalışmada; mesai saatinin değişmesinin iş-aile dengesizliğine yol açtığı, çalışma saatleri arttıkça erkeklerin üzerindeki zaman baskısının artış gösterdiği bunun sonucu olarak da iş-aile dengesizliğinin yükseldiğinden bahsetmiştir (Baykal, 2014). Bu araştırmada mesai ve sorumluluklar arttıkça iş-aile yaşam dengesinin bozulduğu görülmüştür. Çalışmalar birbirini destekler nitelikte olup; bireylerden beklenenden fazla iş yapmasını beklemek arka planda kişide çeşitli fiziksel ve zihinsel etki bırakabilir, tükenmişlik sendromuna kadar götürebilir.

Özellikle kadın sınıf öğretmenlerinden, kültürel ve toplumsal kodları bakımından aile içi rol ve sorumlulukları gereği sınırsız mesai kaynaklı iş yükleri nedeniyle iş-aile yaşam dengesini yürütmekte güçlük çekmişlerdir. Oysa öğretmenlerin işleri düzenlendiğinde, daha fazla vakitleri olacak ve kendilerinin kişisel gelişim gelişimlerine katkı sağlayacaklardır (Altan ve Özmusul, 2022). Bu çalışmada da katılımcılar iş-aile ve yaşam dengesini sağlamak amacıyla ev ve iş sorumluluklarını zamana bölmüş, işini mesai saati içerisinde bitirmeye çalışmış, ailesiyle iş bölümü

yapmış, eğitim materyallerini önceden hazırlamışlardır. Özellikle evdeki bireylerle iş bölümü yapmanın hayatlarını kolaylaştırdıklarını ifade etmektedir. Araştırma sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Aile bireyelerine ortak sorumluluklarda yardım edince kişiler dengeyi sağlayabilir. Çalışma sonucunda da görüldüğü gibi dengenin sağlanması da katılımcılara mutluluk, huzur vermiştir.

Yapılan başka bir çalışmada öğretmenlerin mesleklerine karşı yaklaşımları hem iş-yaşam dengesine hem de motivasyon düzeyleriyle olumlu ilişki içerisinde olduğu bulunmuştur (Dilek ve Yılmaz, 2016). Bu çalışmada da iş-aile yaşam dengesi sağlayan katılımcıların %67'sinin daha mutlu hayat sürdüğü gözlemlenmiştir.

Araştırmalar birbirini desteklemekte; iş-aile ve yaşam dengesini sağlayınca bireylerin hayatları kolaylaşmakta, mutlulukları artmaktadır. Kuzulu, Kurtuldu, Özkan (2013), iş-yaşam çatışmasının yaşama olan doyumunu azalttığını, işten aileye yönelen çatışma tüm çatışma türleri içinde yaşam doyumunu ile daha yüksek ilişki gösterdiği belirtilmiştir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde bu araştırma ile örtüştüğü gözlemlenmektedir.

Koray (2016) çalışmasında kadınların erkeklere oranla daha az çalıştığından ve kadınlara iş istihdamının artırılması uygun görülmüştür. Bu çalışmada ise katılımcıların 28'i kadındır ve okul öncesi öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Koray (2016)'nın yaptığı çalışma, bu çalışma ile örtüşmemektedir.

Çetinoğlu, Mesci, Öncü (2019), yaptıkları çalışmada kadınların iş-aile yaşam dengesini etkili bir şekilde dengelediklerinden ve bu dengeyi sağlarken eşlerinden destek aldıklarından bahsetmiştir fakat bu çalışmadaki katılımcılar destek göremediklerinden ve tüm işlerin evde oldukları için onlara bırakıldığından bahsetmiştir. Bu açıdan araştırmamız ile örtüşmemektedir. Ünal (2021), yaptığı çalışmada salgınla birlikte evden çalışmak zorunda kalan öğretmenlerin iş ve iş dışı yaşamı birbirinden ayırmakta zorluk çektiklerinden bahsetmiştir. Bu bağlamda çalışma ile örtüşmektedir.

Yapılan çalışmada beklenmedik anda ortaya çıkan bir pandemi süreciyle yüz yüze eğitimden alışık ve alt yapısı olmayan uzaktan eğitime geçmesiyle yaşadıkları

sorunlar, durumlar, duygu değişimleri vb. geniş bir perspektifte ele alınmıştır. Bu süreçte iş-ile yaşam dengesinin kurulup, kurulmadığı, ne kadar kurulabildiğı, bu sürecin nasıl ilerlediğı sorgulanarak veriler elde edilmiştir.

Öneriler kısmında, çalışma neticesinde elde edilen veriler sonucu sunulan öneriler yer almaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin iş-aile yaşamını dengeleyebilmek adına aşağıdaki öneriler faydalı olabilir.

- Okul öncesi öğretmenlerine teknik bilgi ve donanımın eğitimcinin eğitimi adı altında verilmesi, süreci kolaylaştıracağı düşünülmektedir.
- Uzaktan eğitim veren öğretmenlere işveren tarafından gerekli internet, koltuk, bilgisayar gibi donanımların sağlanması, sağlanamadığı takdirde maddi destek verilmesi uygun olabilir.
- Teknolojik gelişmelerden haberdar olup, teknolojiyi kullanmayı unutmamaları için yıl içerisinde teknoloji seminerleri verilmesi düşünülmektedir.
- Süreci kolaylaştırmak adına öğretmenlerin okulun iç paydaşları ile iş birliği içerisinde çalışmalarının gerektiğı düşünülmektedir.
- Uzaktan eğitimde zaman yönetimi ile ilgili eğitimler düzenlenebilir.
- Başka kademelerde ise iş-yaşam dengesi konusu çalışılabilir.

KAYNAKÇA

Akçınar, B. ve Özbek, E. (2021). *İş-Aile Çatışmasının Depresyon, Ebeveynlik Davranışları ve Çocukların Sosyal Davranışsal Gelişimi ile İlişkisi*. 9(22), 838-862.

Akın, A., Ulukök, E. ve Arar, A. (2017). İş-yaşam dengesi: Türkiye’de yapılan çalışmalara yönelik teorik bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 113-124.

Akın, E. (2019). *Meslek liselerinde çalışan öğretmenlerin iş yaşam dengesi sorunu*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

Altan, M. Z. ve Özmusul, M. (2022). Geleceğin Türkiye’inde Öğretmen Refahı: Öğretmenlik Meslek Kanununun Kayıp Parçası . Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi , 4 (1) , 24-42.

Altun Dilek, S. ve Yılmaz, K. (2016). Öğretmenlerin İşkoliklik Eğilimleri İle İş-Yaşam Dengeleri . *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 3 (1) , 36-55.

Apaydın, Ç. (2011). *Öğretim üyelerinin işe bağımlılık düzeyi ile iş-yaşam dengesi ve iş-aile yaşam dengesi arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Aşır, C. (2021). *Ortaokul öğretmenlerinin iş-yaşam dengesine yönelik görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Atay, S. ve Gerçek M. (2021). İş-Yaşam Çatışmasının Koronavirüs (COVID-19) Pandemisi Sürecinde Yeniden Değerlendirilmesi: Kadın Akademisyenler Açısından Nitel Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(45) 203-241.

Aycan, Z. ve Eskin, M. Relative Contributions Of Childcare, Spousal Support, And Organizational Support İn Reducing Work–Family Conflict For Men And Women: The Case Of Turkey. *Sex Roles* 53.7 (2005): 453-471.

Aydemir, A. (2021). Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmen ile Öğrenci-Veli İletişimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Deneyimleri . *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 10 (2) , 813-827 . DOI: 10.33206/mjss.824033

Aydemir, M. ve Dinç, M. (2015). İş ve Yaşam Dengesi Arayışında Kuşak Farklılıklarının ve Kuşakların İş Değerlerinin Etkisi Üzerine Bir Model Çalışması. *Ulusal Yönetim ve Organizasyonu Kongresi*, Muğla.

Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). *Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Makale. 1-17.

Bayar, M. (2021). Örgütlerde İş-Aile Çatışması ve Çatışma Yönetiminde Çözüm Stratejileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(1), 65-70.

Bayarçelik, B. ve Hıdır, A. (2020). Kuşaklara göre iş tatmini, tükenmişlik ve iş yaşam dengesi. *International Journal of Management and Administration*, 4(7), 54-70.

Baykal, B. (2014). Çalışma Saatleri İş–Aile Çatışması Açısından Belirleyici Midir? Erkek Çalışanlar Açısından Bir İnceleme. *Çalışma İlişkileri Dergisi* 5(2), 10-23.

Bayramoğlu, G. (2018). İş/Aile Sınırı Teorisi Bağlamında Kadın Akademisyenlerin İş/Yaşam Dengesinin Sağlanmasına Yönelik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1722-1744.

Birkan, R. (2020). *Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin iş yaşam dengeleri üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Bostancıoğlu, A. (2014). *İş Yaşam Dengesi ve İş Yaşam Dengesinin Çalışan Verimliliği Üzerine Etkileri: İstanbul İli Kağıthane İlçesi Lise ve Dengi Okul*

Öğretmenleri Üzerinde Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.

Can Yalçın, R. ve Begenirbaş, M. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Teknostres ve İş-Aile Çatışması . *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (2) , 701-730

Çakmak Otluoğlu, K. Ö. , Kurt Yılmaz, B. ve Sürgevil Dalkılıç, O. (2021). Covid-19 Döneminde Akademisyen Annelerin İş-Yaşam Deneyimlerini Anlamak: Nitel Bir Araştırma . *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* , 7 (1) , 13-52

Çarıkçı, İ. (2004). Hizmet İşletmelerinde Çalışan Kamu ve Özel Sektör Personelinin İş Tatminlerinin Karşılaştırılması. *Amme İdaresi Dergisi*, 37(4), 83 - 95.

Çelebi, E. (2020). Pandemi Sürecinin Akademisyenler Üzerindeki Toplumsal Cinsiyet Temelli Etkileri.
<https://pure.mpg.de/cone/persons/resource/persons241016>

Çetinoğlu, D. , Mesci, Z. ve Öncü, M. A. (2019). Kadın Yöneticilerde İş-Aile Yaşam Dengesi: Düzce İli Örneği . *Çalışma İlişkileri Dergisi* , 10 (2) , 27-44

Çevik, Y. (2020). *Türkiye’de Aileye Yönelik Sosyal Hizmet ve Aile Danışmanlığı Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Çoban, H. (2014). *İş-Aile Çatışması ve Tükenmişlik Arasındaki İlişki: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Çobanoğlu, F., Şarkaya, S. ve Sertel, S. (2019). İş-Yaşam Dengesi: Öğretmen ve Yöneticiler Üzerinde Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 12,66. 783-795.

Deli, S. (2021). *Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Pandemi Sürecindeki Deneyimlerinin ve Pandemi Sonrası Sürece İlişkin Önerilerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.

Doğrul B, ve Tekeli S. (2010). İş Yaşam Dengesinin Sağlanmasında Esnek Çalışma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 2 (2), 12-16

- Dur, Ş. (2019). *Sınıf Öğretmenlerinde İş-Yaşam Dengesinin, Örgütsel Bağlılık ve İş Doyumu ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Durak, H. Ve Seferoğlu, S. (2017). Öğretmenlerde Tükenmişlik Duygusunun Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 37(2), 759-788.
- Efeoğlu, D. İ. E. ve Özgen, P. D. H. (2007). İş-Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 16 (2) , 237-254
- Eken, Ö., Tosun, N. Ve Tuzcu, D. (2020). *Covid-19 Salgını ile Acil ve Zorunlu Uzaktan Eğitime Geçiş: Genel Bir Değerlendirme*. Araştırma Makalesi. 49(1), 113-128.
- Ekinci, H. (2021). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İş Yaşam Dengesi ile Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Er Türküresin, H. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Yürütülen Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Öğretmen Adaylarının Görüşleri Bağlamında İncelenmesi . *Milli Eğitim Dergisi* , Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim , 597-618
- Fayganoğlu, P. (2021). İş Aile Çatışması ile Örgütsel Bağlılık İlişkisinde Örgütsel Sinizmin Aracılık Rolü. *Savunma Bilimleri Dergisi* 2(40), 293-321.
- Greenhaus, Jeffrey H., And Nicholas J. Beutell. (1985). Sources Of Conflict Between Work And Family Roles. *Academy Of Management Review* 10(1), 76-88.
- Greenhaus, Jeffrey H., Karen M. Collins, And Jason D. Shaw. (2003). The Relation Between Work–Family Balance And Quality Of Life. *Journal Of Vocational Behavior* 63(3), 510-531.
- Güçlü, N. (2001). Stres Yönetimi. Gazi Üniversitesi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 21(1), 91-109.
- Güleryüz, İ. (2016). *Öğretmenlerde İşten Ayrılma Niyetinin Yordayıcısı Olarak, İş-Yaşam Dengesi ve Çalışmaya Tutkunluk*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Gürbüzkol, H. (2018). *Lise Öğretmenlerinin Mükemmeliyetçilik Algıları ile İş Yaşam Dengesi Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Işıkhani V. Çalışanlarda Tükenmişlik Sendromu. Vizyon Yayınları, Ankara, 2009.

İzki, Ö. (2019). *Öğretmenlerin İş Aile Dengesinin Performanslarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Kalmaz, P. (2018). *Örgütsel Güvenin Örgütsel Özdeşleşme ve Mesleki Özdeşleşme Üzerine Etkileri Hakkında Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Kapız, Ö. (2022). İş-Aile Yaşamı Dengesi ve Dengeye Yönelik Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Teorisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 140-153.

Kara, S.B, Güneş D. Ve Tüysüz B. (2021). Work-Family Conflict During Working from Home Due to Pandemic:A Qualitative Research on Female Teachers. *International Journal of Curriculum and Instruction*. 251-273.

Karcioğlu, F. ve Alioğlu, Z. (2012). Çatışmanın Nedenleri ve Çatışma Yönetim Tarzları İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(3).

Karbeyaz, A. & Kurt, M. (2020). Covid-19 Sürecinde Eğitim Bilişim Ağı (Eba) ile İlgili Öğretmen Tutumları: Bir Karma Yöntem Çalışması . *Ekev Akademi Dergisi* , 0 (84) , 39-66

Kaya, M. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin COVID-19 Döneminde Gerçekleştirilen Acil Uzaktan Eğitim Sürecine İlişkin Deneyimleri ve Yeni Normale Dair Öngörüler. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, İstanbul Kültür Üniversitesi. 36(2):307-324

Kaya, F. (2021). *Pandemi Sürecinde Çalışan Kadın Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar (Merzifon Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Kaya, M. ve Doğan, B. (2016). Esnek Çalışma Modeli: Ev Eksenli Çalışma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 15(58), 1069-1099

Kerim, Z. (2021). *Okul Yöneticilerinin Sergiledikleri Takım Liderliği Davranışları ile Öğretmenlerin İş Doyumu ve İş Yaşam Dengesi Arasındaki İlişki Okul Yöneticilerinin Sergiledikleri Takım Liderliği Davranışları ile Öğretmenlerin İş Doyumu ve İş Yaşam Dengesi Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Koray, N. (2016). Kadınların Çalışma Hayatındaki İş Yaşam Dengesi Sorunları ve Avrupa Birliği-Türkiye Düzenlemeleri. Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi, Yalova.

Korkmaz, O. ve Erdoğan, E. (2014). İş Yaşam Dengesinin Örgütsel Bağlılık ve Çalışan Memnuniyetine Etkisi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*. 14(4), 541-557.

Kuru, İ. (2014). *Y Kuşağı ve İş Yaşam Dengesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Kuzulu, E., Kurtuldu, S., ve Özkan, G. V. (2013). İş Yaşam Dengesi ile Yaşam Doyumu İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Sakarya İktisat Dergisi*, 2(1), 88-127.

Küçükşen, K. Ve Kaya, Ş. (2016). Yönetici Pozisyonundaki Akademisyen Kadınlarda İş-Özel Yaşam Dengesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 662-674.

Miryala, Ramesh, And Nagapriya Chiluka. (2012). Work-Life Balance Amongst Teachers." *The Iup Journal Of Organizational Behavior* 11(1), 37-50.

Özdoğan, A. Ve Berkant, H. (2020). *Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi*. Araştırma Makalesi. 49(1), 13-43.

Özkin, F. (2015). *İş-Aile Yaşam Dengesi ve Yıldırmanın İşten Ayrılma Niyetine Etkisi: Tükenmişliğin Aracılık Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

Özmete, E. ve Eker, I. (2012). İş - Aile Yaşamı Çatışması ve Roller: Kamu Sektörü Örneğinde Bir Değerlendirme . *Çalışma İlişkileri Dergisi* , 3 (2) , 1-23

Polat Dede, N. , Yılmaz, G. ve Karaca Çakınberk, A. (2014). İş-Aile Çatışması ve İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişki Üzerinde İşe Tutkunluğun Aracılık Etkisi. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 3 (5) , 121-142.

Polat, Ş. (2017). *İş Özellikleri, İş-Yaşam Dengesi ve Meslekten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişkilerin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Rzayeva1, N. ve Aslanov, F. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Akademik Personellerin İş-yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma. 19. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı. ISBN: 978-605-74309-7-7

Sarier, M. (2020). *Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları ile İş Yaşam Dengesi ve Motivasyonları Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Savaş, G. (2018). Türkiye’de Yaşayan Bireylerin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Algısı. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 1(2), 101-121

Sevim, Ü. (2015). *Örgütlerde Mobbingin İş Performansına Etkisinde İş Aile Yaşam Çatışmasının Aracılık Rolü: Eğitim Sektöründe Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Ankara.

Subaşı, M. & Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması . *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 21 (2) , 419-426

Şahin, S. (2016). *İş Yaşam Dengesinin İş Performansına Etkisinde Çalışmaya Tutkunluğun Aracı Rolü: Hastanelerde Bir Uygulama*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Şen, F. (2021). *Öğretmenlerin İş Yaşam Dengesi ile Mesleki Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Şerbetçioğlu, B. (2019). *Psikolojik Danışmanların ve Öğretmenlerin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin İş-Aile Yaşam Dengesine, İş Yeri Arkadaşlığına ve İş Yerindeki Duygusal Tacize Göre Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Tedmem. (2019). Talıs 2018 Sonuçları ve Türkiye Üzerine Değerlendirmeler Tedmem Analiz Dizisi 6. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Teker, Sibel. (2015) *Okullarda İş-Yaşam Dengesiyle Örgütsel Adalet İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Tosun C. ve Keskin F. (2015). *Çalışan-Dostu Kurumlarda İş-Yaşam Dengesi Politikaları, Kurumsal İletişim ve Verimlilik*. Ulusal Verimlilik Kongresi Makalesi.

Tuğsal, Türker. (2017). *İş-Yaşam Dengesi, Sosyal Destek ve Sosyo-Demografik Faktörlerin Tükenmişlik Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Umutlu, S. (2020). *Çalışan Kadınların İş-Yaşam ve İş-Aile Yaşam Dengesinin Tükenmişlik Üzerine Etkisi: Kadın Akademisyenler Üzerine Bir Uygulama*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Umutlu, S. (2021). *Çalışan Kadınlarda İş-Aile-Yaşam Dengesi ve Tükenmişlik*. Ankara: Astana Yayınları

Uslu, S. (2020). İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin İş-Yaşam Dengesini Açıklayan Olgular Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Yönetim ve Organizasyon Araştırmaları Dergisi*, 5(1) 35-64

Uşen, Ş. (2020). *Covid-19 Salgını Döneminde “Zorunlu” Evden Çalışma: İş ve Özel Yaşama Etkileri*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İnsan Kaynakları Araştırma Merkezi.

Ünal E, Atik D, Gözüyeşil E. (2021). Covid-19 Pandemisi ve Kadınlar. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 4(1) 1-8

Ünal, B. ve Gülseren, L. (2020). Covid-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 23(1), 89-94.

Ünal, I. (2021). *Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinde İş Yaşam Dengesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Vural, D. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Ali, ve Şimşek H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 11. Baskı: 1999-2018

Yılmaz, B. ve Sağlam, M. (2021). COVID-19 Algılanan Stres ve Tehdidinin, Çalışanların İş Yaşam Dengesi ve Motivasyonu Üzerindeki Etkisi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(25), 518-538.

Ekler

Ek1. Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırma ile “Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş-Aile Yaşam Dengesi” başlıklı yüksek lisans tezi için veri toplanması amaçlanmaktadır.

Verdiğiniz yanıtların doğru olması araştırmanın güvenilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Anket formu ile elde edilen bilgiler tamamen gizli tutulacak ve hiçbir şekilde üçüncü şahıslara verilmeyecektir. İlginize şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

BÖLÜM I

Yaş:

Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek

Eğitim Durumu: ☐ Lisans ☐ Lisansüstü

Kimlerle yaşıyorsunuz?

Medeni Durumunuz?

Çocuğunuz Var Mı? ☐ Evet ☐ Hayır

Evet İse Kaç Tane: ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7

Siz İsteyken Çocuklar ile Kim İlgileniyor?:

Ek2. Görüşme Soruları

BÖLÜM II

Bu bölümde pandemi sürecinde okul öncesi öğretmenlerinin iş-aile yaşam dengesine yönelik 7 adet görüşme sorusu hazırlanmıştır. İçtenlik ve dürüstlük ile cevaplanması beklenmektedir.

- 1) Uzaktan eğitim sürecinin iş-aile yaşamınıza olumsuz etkileri neler oldu?
- 2) Uzaktan eğitim sürecinin iş-aile yaşamınıza olumlu etkileri neler oldu?
- 3) İş-aile yaşamınızdaki rolleriniz ve sorumluluklarınız uzaktan eğitim sürecini nasıl etkiledi?
- 4) Evden çalışma sürecinde iş-aile yaşamınızdaki duygusal değişimler (endişeler/gerginlikler..), uzaktan eğitim sürecinizi nasıl etkiledi?
- 5) Evden çalışma sürecinde iş ve aile yaşamınızı dengeleyebildiniz mi? Size göre iş ve aile yaşamınızdaki dengenin oluşmasını engelleyen faktörler neler oldu? Konuyla ilgili deneyimlerinizi paylaşır mısınız?
- 6) Evden çalışma sürecinde iş ve aile yaşamınızdaki dengesini sağlamaya yönelik neler yaptınız?
- 7) İş-Aile yaşam dengesinin sağlanmasının sizin açınızdan olası sonuçları nelerdir? İş ve aile yaşamınızda denge olduğunda sizin için neler mümkün olur?

Ek3. Etik Kurul İzni

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi:	17.03.2022
Karar No:	2022/34
Sorumlu Araştırmacı:	Fatma Bengisu Sezer
Araştırma Başlığı:	“Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş-Aile Yaşam Dengesi
Başlangıç Tarihi:	Etik onayı alındıktan sonra
Etik Kurul İzninin Süresi:	1 yıl (Uzatma Hakkı mevcut olarak)

İstanbul Kültür Üniversitesi Etik Kurulu’na değerlendirilmek üzere başvuruda bulunduğunuz yukarıda künyesi yazılı projenizin başvuru dosyası ve ilgili belgeleri, Üniversitemiz “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu” tarafından araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Notlar:

- Araştırmanın başlangıç tarihinin gecikmesi durumunda Etik Kurulu’na başvurularak tarihlerin değiştirilmesi gereklidir.
- Araştırmanın gerçekleştirileceği birimlerin yöneticilerinden de ayrıca izin alınması gerekli olabilir.
- Araştırmaya katılan kurum dışı merkezlerden ayrıca idari izin alınması gerekmektedir.

Prof. Dr. Raif Yıldız

Etik Kurul Başkanı

Ek4. MEB İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-42643997
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Fatma Bengisu
SEZER)

03/02/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İstanbul Kültür Üniversitesinin 12.01.2022 tarihli ve 36492 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 31.01.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş-Aile Yaşam Dengesi
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul
Araştırma Yapılacak Kişiler : Resmi / Özel Anaokulu, Anasınıfı Öğretmenleri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
03/02/2022
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (3 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.meb.gov.tr> adresinden 7b77-h865-3a2h-ade8-94d8 kodu ile teyit edilebilir

